

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 198351

UNIVERSAL
LIBRARY

ಭಾರತ ಸಾಧ್ಯಮಣಿಮಂಜರಿ

(ರಾಜಪುತ್ರ ರಮಣಿಯರು)

ಎಸ್. ವರದರಾಜಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು

ಸಿಟಿ ಮುದ್ರಾಯದಲ್ಲ ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

Copy Right Reserved

Price 10 As.]

| ಬೆಲೆ ೧೦ ಆಣೆ.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿ

		ಪುಟ.
೧	ರಾಣಿ ರಾಮಾಬಾಯಿ ೧
೨	ಪದ್ಮಿನಿ ೨೨
೩	ಕೃಷ್ಣಾ ಕುಮಾರಿ ೩೨
೪	ಉಮಾಬಾಯಿ ದಾಭೇರ ೪೦
೫	ಗೌತಮರಾಣಿ ೪೬
೬	ವೀರಾಬಾಯಿ ೫೧
೭	ನುಹಾರಾಣಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಝಾನ್ಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ೫೮

ಪ್ರ ಸ್ತಾ ವ ನಾ .

ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ “ಅಬಲಾಜರಿತ್ರರತ್ನಮಾಲೆ” ಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಭಾಷಾಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ಅಚ್ಚಮ್ಮನಿಗೂ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ರಾಜಮ್ಮನಿಗೂ ಹೇಳಿದೆನು. ಅವರಿಗೆ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಶ್ರಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ಯಥಾಮತಿ ಭಾಷಾಂತರಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೇ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ಮಹಾರಾಣಿಯರ ಚರಿತ್ರೆಗಳೂ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ೧೧ ಚರಿತ್ರೆಗಳೂ ಅಡಕವಾದವು. ಎರಡನೇಭಾಗದ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ೧೨ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಮದರಾಸು ಗೌರ್ಮೆಂಟಿನ ೧೯೨೪ನೆ ಇಸವಿ ಎಸ್. ಎಸ್. ಎಲ್. ಸಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ “ಟೆಕ್ಸ್ಟ್‌ಬುಕ್” (Text) ಇಟ್ಟಿರುವರು.

ಈ III ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ರಣದ ಪ್ರಥಮ ಆರು ಕಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ “ಮಹಾವೀರಾ ಶೂರಾಗ್ರೇಸರಿಣೀ” ಎಂದು ಹಿಂದೂ

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಕಾರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿ
ಬಾಯಿಯ ಅದ್ವೈತಚರಿತ್ರೆಯೂ ಸೇರಿವೆ.

S. VARADA RAJA IYENGAR,

Retired Sub-Judge,

ವರದನಿವಾಸ,

ಬಾ ಮ ರಾ ಜ ನೇ ಟಿ,

ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.

2nd March 1924.

ಶ್ರೀ

ಭಾರತ ಸಾಧ್ಯೋಮಣಿಮಂಜರಿ.

ದ್ವಿತೀಯಭಾಗ.

ರಾಜಪುತ್ರ ಮುಣಿಯರು

ಶ್ರೀ ವಲ್ಲಭೀತಿ ವರದೇತಿ ದಯಾಪರೀತಿ |
ಛಕ್ತಪ್ರಿಯೇತಿ ಭವಲುಂಠನಕೋವಿದೇತಿ ||
ನಾಥೇತಿ ನಾಗಶಯನೇತಿ ಜಗನ್ನಿವಾಸೇ
ತ್ಯಾಲಾಪನಂ ಪ್ರತಿಸದಂ ಕುರುಮೇಮುಕುಂದ ||

೧. ರಾಣಿ ರಾಮಾಬಾಯಿ.

ವಜ್ರಾದಪಿ ಕರ್ತೋರಾಣಿ ಮೃದೂನಿ ಕುಸುಮಾದಪಿ |
ಲೋಕೋತ್ತರಾಣಾಂಚೇತಾಂಸಿ, ಕೋಪಿ ವಿಜ್ಞಾತುಮರ್ಹತಿ||

— ೦ —

ಈ ಅಸಮಾನಸಾಹಸವನ್ನುಳ್ಳ ಶೂರನಾರೀ ರತ್ನವು
ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಚಿತ್ತೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಾಧೀಶ್ವರನಾದ ಜಗ
ಮಲ್ ಮಹಾರಾಜನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು. ಡಿಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ
ಉತ್ತಮೋತ್ತಮನೆಂದು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅಕ್ಬರ್
ಬಾದುಷಾವಿಗೆ ಜಗಮಲ್ ಮಹಾರಾಜನು ಸಮಾನಕಕ್ಷಿ
ಯಾದವನು. ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಭಾವದಿಂದ
ಪತಿಯಮೇಲೆ ಬಂದಂಥ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ವೇಳೆಗೆ

ಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಮಹಾರಾಜನು ಭಾರ್ಯೆಯ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಆ ಕೃಪ್ ಬಾದುಷಾ ಈ ಚಿತ್ತೂರು ರಾಜ್ಯದಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು “ ನೀನು ನನಗೆ ಸಾಮಂತನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ನನಗೆ ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಪ್ಪನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗುವುದು,” ಎಂದು ಜಗಮಲ್ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ತರುವಾಯ ಜಗಮಲ್ಲನು “ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇರುವವರೆಗೂ ನಾವು ನಿಮಗೆ ಶರಣು ಹೊಂದಿ ನಿಮ್ಮ ಸಾಮಂತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನೇ ಮಾಡುವೆವು;” ಎಂದು ಡಿಲ್ಲಿ ವಲ್ಲಭನಿಗೆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ಕೋಲೆಯ ದ್ವಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಚ್ಚಿಸಿ, ಸೈನ್ಯ ಸಮೇತನಾಗಿ ಬುರುಜುಗಳ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ, ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡತಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿ ಕಷ್ಟಗಳಾದ ತುರುಕರು ಅಧಿಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹತ್ತಿರದ ಧೈರ್ಯವು ಅಷ್ಟುಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂತು. ಒಂದುದಿನ ಜಗಮಲ್ ಮಹಾರಾಜರವರು ಒಂದು ಬುರುಜಿನ ಮೇಲಿನಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ, ಅಸಮಾನ ಶೌರ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಾವು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಸಮಯವು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂತೆಂದು ತಿಳಿದು ತುಂಬಾ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾದರು. ಆಗ ರಾವಣಾಬಾಯಿಯು ಸೈನ್ಯದ ಭಟರ

ಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪಡಿಸುತ್ತಾ, ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯ ದೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಿತಳಾಗಿ, ಸಂಕಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ, ಪತಿಯೊಡನೆ “ನಾನು ಬೇರೆ ವೇಷದಿಂದ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಶತ್ರುವಾದ ಅಕ್ಬರನನ್ನು ಕೊಂದು ಬರುವೆನು; ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವು ಇಲ್ಲ” ಎಂದಳು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು ತನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ‘ಇಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವು ನಿನ್ನಿಂದ ಆಗಲಾರದು’ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ಹೀಗೆಂದಳು.-“ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ನೀವು ಸಂಶಯ ಪಡುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆ ಭಾರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಶ್ವರನ ವೇಲೂ, ನನ್ನ ಮೇಲೂ ಪಾಕಿ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಿ.’ ಪತಿಯಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಪತ್ನಿಯು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವಾದರೂ ಮಾಡಬಲ್ಲಳು.” ಹೀಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಬೇಡಲ್ಪಟ್ಟ ಜಗಮಲ್ ಮಹಾರಾಜನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಯೋಚಿಸಿ ಹೀಗೆಂದನು:-

“ನಿನ್ನ ಸುಕುಮಾರಹಸ್ತದಿಂದ ಕಲಿನಹೃಷಯರಾದ ಶತ್ರುಗಳ ಹೃದಯಭೇದವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನೆಂದು ನಿನಗೆ ಧೈರ್ಯಉಂಟಾಗಿ ದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಂಗಡ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರು. ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಮಾನಭಂಗವಾಗುವಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದ

ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ರಾಜಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಪಾನನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು". ಪತಿಯಾನು ಜ್ಞಿದೊರಕಿದ ಒಡನೆಯೇ ರಾವಾಬಾಯಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮು ದಿತಹೃದಯಗಳಾಗಿ, ತನ್ನ ವೇಷವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕಾವೀನ ಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಜಲಾಧಾರಿಯಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಣಿಗಳ ಸರವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಘಕೀರುವೇಷ (ತುರುಕಬೈರಾಗಿಯ ವೇಷ)ವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಚಿಕ್ಕ ಖಡ್ಗ ಒಂದನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಬಚ್ಚಿ ಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪಿಟೀಲು ಒಂದನ್ನು ಸಂಗಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಹಾಗೆ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಹೊರಟು, ಶತ್ರುಸೈ ನ್ಯದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಅಲ್ಲಿನ ಸಂರಕ್ಷಕಭಟರ ಸಂಗಡ ಆಕೆಯು "ನಾನು ಬಾದುಷಾವನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಬಲ್ಲೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಆತನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆಕೆಯ ಮೃದುವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಕೆ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಘಕೀರನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆಕೆಯನ್ನು ಬಾದುಷಾವಿನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ, ತುರುಕ ರಿಗೆ, ಯೋಗ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಆಶೀರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖಲಕ್ಷಣ ಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿ, ಅಕ್ಕರು 'ನೀನು ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ?'ಯೆಂದು ಕೇಳಿದನು. "ಹಿಂದೂದೇಶದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಈಶ್ವರಭಜನೆ ಇಂದ ಮೆಚ್ಚಿಸಿ, ಬಹುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಂದೆನು. "

ಎಂದು, ಆ ಮಾಯೆಯ ಬೈರಾಗಿಯು ಹೇಳಿದಳು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಆಕೆಯು ಪಿಟೀಲನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಾ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಒಂದು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಹಾಡಲು, ಅತಿಮಧುರವಾದ ಆಕೆಯ ಕಂಠಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದುಷಾ ಪರವಶನಾದನು. ಹೀಗೆ ಅಕ್ಷರನು ತಲ್ಲೀನನಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಹಾಡಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಾಳಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದನ್ನುನೋಡಿ, ಆ ಯೋಗಿಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕತ್ತಿತೆಗದು ಬಾದೂಷಾರವರ ಕಂಠವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಾನವು ಪೂರೈಸಿದುದರಿಂದ ಬಾದುಷಾ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಖಡ್ಗಪೂಣಿಯಾದ ಯೋಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಕೆಯು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಕೈಕತ್ತಿಯನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮನೋರಥವು ವಿಫಲವಾಗಲು ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ಏನೂ ತೋರದೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಅಕ್ಷರನು 'ನಿನ್ನ ಗಾನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದೆನು. ನಿನಗೆ ಏನುಬೇಕೋ ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದೆನು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಾದುಷಾವಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, 'ಪ್ರಾಣದ ಮೇಲೆ ಆಶೆಪಡದೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶ್ಯವು ಫಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮರಳಿ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಕೈಯಿಂದಲಾದರೂ ನನ್ನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸಿಬಿಡಿ. ಇದೇ

ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇಂಥ ಪ್ರಗಲ್ಭವಚನಗಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ಉದಾರನಾದ ಥಿಲ್ಲಿಶ್ವರನು ಹೀಗೆಂದನು:-
 “ನೀನುವತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬಂದಿದ್ದ ರೂ ಶೂರರಾದ ನಮ್ಮ ಭಟರು ಒಬ್ಬ ಅಬಲೆಯ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರನಿಪುಣತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸರು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ.” ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ, ಆ ಅಸಮಾನನಾದ ಬಾಡುಪಾತನ್ನು ಮುಖ್ಯಸೇವಕರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಮಾಬಾಯಿಯನ್ನು ಜಗಮಲ್ಲನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಭಗ್ನಮನೋರಥಳಾಗಿ ಪುನಃ ಬಂದಮೇಲೆಯೂ ಕೂಡ ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಪತಿಯೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದಳು. “ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರಾ! ಈ ಹಗೆಗಳಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವ ಸಮಯವು ತಟಸ್ಥವಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಪ್ರಾಣಾವಸಾನಪರ್ಯಂತವೂ ದೀನತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಮೈರಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸೋಣ” ಹೀಗೆ, ಹಲವು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಪತಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದುದಿನ ಅಕ್ಕರನು ಏಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬುರುಜುಗಳ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಲು ಅವರನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಅನೇಕರನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಪಡಿಸುತ್ತಾ, ತಟನ್ಮಾಲೆಗಳ ಹಾಗೆ ರಾಮಾಬಾಯಿಯೂ ಜಗಮಲ್ ಮಹಾರಾಜರವರೂ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಆಗ ತುರುಕರ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಒಂದು ಬಾಣವು ತಗಲಿ ಜಗಮಲ್ ಮಹಾರಾಜನು ಗತವ್ರಾಣ

ನಾದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ಹೃತ್ತಿಯರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ವ್ರಾಣ
 ಗಳಿಗೆ ಆಶೆಪಡದೆ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಬುರುಜುಗಳ
 ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಅಕ್ಕರನ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕೆಂಡ
 ಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮ್ಲೇಚ್ಛ ಸೈನ್ಯ
 ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮಹಾರಾಜನು ಸತ್ತಸಂಗತಿ ತಿಳಿದು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ
 ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗಿ ಕೋಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗ ಪ್ರವೇಶ
 ಮಾಡೋಣವೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ
 ಒಂದು ದ್ವಾರದಿಂದ ಅನೇಕ ಹೃತ್ತಿಯ ಸೈನ್ಯವು ಹೊರಟು
 ಬಾದುಷಾ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹೋರಾಡಿತು. ಆಗ ಅವರ
 ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ ಅವರು ಮರಳಿ ಬಳಕ್ಕೆ ಹೋಗು
 ವೆವೆಂಬ ಆಶೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು
 ಸುರಿಸುತ್ತಾ ವೀರಾವೇಶಪರವಶರಾಗಿ, ಹಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ
 ಬಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಹತ್ತುವುದಿ ಹಗೆಗಳ ವ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ
 ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ರೌದ್ರಾಕಾರವನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ
 ತುರುಕರು ಆಗಲೇ ನಿಶ್ಚೇಷರಾಗುವರೆಂದು ತೋರಿತು. ಈ
 ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಪುರುಷ ವೇಷದಿಂದ ಅಸ
 ಮಾನರಣ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದವಳು ಪತಿವಿರಹಿತ
 ಳಾದ ರಾಮಾಬಾಯಿಯೇ! ಪತಿವ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬಾದು
 ಷಾ ವ್ರಾಣವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡದೆ ಹೋದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜನ್ಮವು
 ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ತ್ರಿಪುರಮರ್ದಿನಿಯ ಅವತಾರವನ್ನು
 ಧರಿಸಿ, ಎದುರಿಗೆ ಬಂದವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ್ನ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಬಲಿ
 ಕೊಡುತ್ತಾ, ಒಂದೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತ್ವರೆಯಾಗಿ

ಹೋಗುತ್ತಾ, ಹೇಗಾದರೂ ಬಾದುಷಾವನ್ನು ಸವಿಾಪಿಸಿ ಆತನ ಶಿರಸನ್ನು ತನ್ನ ಹಸ್ತದಖಡ್ಗದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ನಡುವೆ ಬಂದಂಥಾ ಪ್ರತಿಭಟರ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ಗಾಯಗಳಾದರೂ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನುಬಿಡದೆ ರಾಜಮಂದಿರದ್ವಾರದವರೆಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಈಕೆಯ ಬಲವು ಬಹಳ ತಗ್ಗಿದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಭಟರು ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಕೃರನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಆಕೆಯ ಸಾಹಸ ಧೈರ್ಯ ಶೌರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ, ನೋಡಿಯೂ ಬಾದುಷಾ ಅತ್ಯಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಇಂಥಾ ಶೂರನಾರೀರತ್ನವು ಸಿಕ್ಕುವುದು ದುರ್ದಭವೆಂದು ತಿಳಿದು ಸವಿಾಪವರ್ತಿಗಳಾದ ಪರಿಚಾರಕರನ್ನು ಕರೆದು, ಆಕೆಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಗಾಯಗಳನ್ನು ತೋಳೆದು, ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ಉಪಚಾರ ಜರುಗಿದ ತರುವಾಯ ಆಕೆಯ ಗಾಯಗಳು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗುಣವಾಗಿ, ಆಕೆಗೆ ಬಲ ಉಂಟಾಯಿತು. ತರುವಾಯ ಆಕೆಯು ಒಂದು ದಿನ ಬಾದುಷಾವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಬಾದುಷಾವಿನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಆಗ ಆಕೆಯು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬಾದುಷಾ ಸಂಗಡ ಹೀಗೆಂದಳು. “ನಾನು ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆನು, ಆದರೆ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲವೂ

ನಿರರ್ಥಕಗಳಾದವು. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ದರೂ ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕೊಂದ ಹಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸದೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಲ ಕ್ಷಮೆಗೆ ಪಾತ್ರಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನ ಸವಿಾ ಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ನನ್ನನ್ನು ತ್ಯರೆಪಡಿಸುತ್ತ ಲಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನೀಯುವುದು''. ಇಂಥಾ ಧೀರೋದಾತ್ತ ವಚನ ಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಕ್ಬರ್ ಬಾದುಷಾ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಚಿಂತಾ ಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಆಕೆಯೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದನು.---ಎಲೆ ಶೂರನಾರೀ ರತ್ನವೇ! ಇಷ್ಟು ಪತಿಪ್ರೇಮವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಶೌರ್ಯವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಶಸ್ತ್ರವು ಹೇಗೆ ನಡೆ ವುದು? ನಾನು ಶೂರಪುರುಷರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವಾಡುವೆನೇ ಹೊರತು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಒಂದು ಮುಳ್ಳನ್ನಾದರೂ ಚುಚ್ಚಿಸ ಲಾರೆನು. ನಿನ್ನ ಪತಿಯು ಗತಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ನನಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯಸನ ವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಮ್ಮ ಅಂಕಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಕೆಲಸವೇ ಹೊರತು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಜರುಗಿಸೋದ ಸಂಗತಿಗೆ ದುಃಖಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈಗಲಾದರೂ ನೀವು ನಾನು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ನನಗೆ ವಶರಾಗಿ ಇರುವ ಪಕ್ಷ ದಲ್ಲಿ ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ದೇಶವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು." ಇದಕ್ಕೆ ರಾಮಾಬಾಯಿಯು

ಹೀಗೆಂದಳು “ಈ ಚಿತ್ತೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹ್ವತ್ರಿಯರಿರುವ ವರೆಗೂ ಈ ರಾಜ್ಯವು ನಿಮ್ಮಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ರಾಜಪುತ್ರರ ಗೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಗಳಿರುವವರೆಗೂ ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಯದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವರೇ ಹೊರತು ದೀನರಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಶರಣ ರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿಹತರಾದ ತರುವಾಯ ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು”. ಅದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕರು “ತುರುಕರು ದುಷ್ಟರೆಂದು ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಂದಿಸುವಿರಿ ಆದರೆ ನಿಮಗೂ ನಮಗೂ ಇರುವ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು, ಕೇಳು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ! ಈಗಲೂ ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಕೃತನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೇ ಇರುವೆ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೀನು ಕೇಳದೆ ಇರುವೆ. ನೀನು ಇಷ್ಟುಸಲ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ನಿನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟು ರುವೆನು. ಇದರಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ಕ್ರೂರತೆಯೂ, ನಮ್ಮ ಸಾಧುತ್ವವೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುತ್ತದೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬನ್ನಿರೆಂದು ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಗೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾವಾ ಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿರರ್ಥಕಗಳಾದ್ದಕ್ಕೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವಜಾತಿಯು ನಿಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ ರೋಷದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಷ್ಪಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ, ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹುಲಿಯಹಾಗೆ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಕಿಲ್ಲೆಯ ದ್ವಾರವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಹತ್ತರ ಸೇರಿದಳು. ತರು

ವಾಯು ಆಕೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರರೆಲ್ಲ ರನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಲೈ! ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರುಗಳಿರಾ! ಇದುವರೆಗೂ ನೀವು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಂಹಗಳಹಾಗೆ ಹೋರಾಡಿದಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಬಾಂಧವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತಿಹೊಂದಿದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಾವು ಗೆಲ್ಲುವೆವೆಂಬ ಅಶೆಯು ತೊರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇನೇ ಮೈ ಛ್ಛರು ಕೋಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುವರು. ಅದರಿಂದ ಇನ್ನು ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಆಶೆಪಡದೆ ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ ವೀರಶಯನವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ಇದೇ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವು. ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವುಂಟಾಗುವಹಾಗೆ ಸಂಭಾಷಿಸಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸರ್ದಾರನು “ತಾಯೇ! ನಾವು ಹೀಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಿಂತ ಬಾದುಷಾರವರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿವಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಣಿ ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ಅಸಹ್ಯ ಪಟ್ಟು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಡಗಳು ಸುರಿಯುವ ಹಾಗೆ ಕ್ರೋಧಾ ಯಮಾನವಾನಸಳಾಗಿ ಆ ಸರ್ದಾರನನ್ನು ನೋಡಿ “ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವೆಲ್ಲಭನನ್ನು ಕೊಂದ ದುಷ್ಟನ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿವಾಡೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಬಾಯಾಡಿತು? ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಲೊಲ್ಲೆನು; ಈ ಕ್ಷಣವೇ ನನ್ನ ಎದುರಿ

ನಿಂದ ತೊಲಗಿಹೋಗು” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಹೀಗೆ ಆಕೆ ಹೇಳಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ತಿರಸ್ಕಾರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲು ಅವನು ಬಹಳ ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿ ತಲೆಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಅಮೇಲೆ ಆಕೆ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಅವರ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು. ಶತ್ರುವು ಬಳಿಯವನಾದರೂ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಷ್ಟವಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಬಂದಾಗ ನಾವು ಅವನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಸಂಧಿಮಾಡಬಾರದು. ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾಯುವುದು ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಮಾನವು. ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವುದು ಸಾವಿಗೆ ಸಮವಾದುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾದ ನೀವು ಎಂಥಾ ಮರಣವನ್ನು ಕೋರಬೇಕೋ ನಾನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಸಲ್ಲಾಪಿಸಿದಳು. ಅಮೇಲೆ ಸರ್ದಾರರೆಲ್ಲರೂ ಏಕವಾಕ್ಯದಿಂದ “ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾರಾಣಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಣಗಳಮೇಲೆ ಆಶೆಪಡದೆ ವೈರಿಗಳ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡಿ ಭೂದೇವಿಗೆ ರಕ್ತಸನ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ನಮ್ಮ ಶಿರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವೆವು.” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದರು. ಆ ಗರ್ಜನೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂತೋಷಿಸಿ ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಕುವಾರ್ತೆಯರಾದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನೂ, ಲೀಲಾವತಿಯನ್ನೂ ಕರೆದು ತನ್ನೊಡನೆ ಅವರನ್ನು ಪರಲೋಕಯಾತ್ರೆಗೆ ಬನ್ನಿರೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ ಎಂದು ವಿಚಾರಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರಿ

ಬ್ಬರೂ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿ ತಾಯಿಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಅವರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮಗಳ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನೇಳು ಸಂವತ್ಸರಗಳೂ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳ ವಯಸ್ಸು ಹನ್ನೊಂದು ಸಂವತ್ಸರಗಳೂ ಆಗಿದ್ದವು. ಯೌವನಾವಿಭಾವ ದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುವ ಕುಮಾರ್ತೆಯ ರನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಆಕೆಗೆ ಏನು ಹೇಳುವದಕ್ಕೂ ಬಾಯಾಡದೆ ಹೋಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿಗೆ ಆಕೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು, ಪುತ್ರಿಯರ ಸಂಗಡ ಸೀಗೊಂದಳು. “ನಾನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ದುರ್ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ನನಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗದೆ ತುರುಕರ ಕೈಲಿ ನಾವು ಬೀಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಗ್ನಿದೇವನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಅಪವಿತ್ರವಾದ ತುರುಕರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಶಾಶ್ವತಸುಖವುಂಟಾಗುವ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸುಖಪಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೀರೋ, ಇಲ್ಲವೇ ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಹಾಗೆ ಪರಮಪದವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೀರೋ ತ್ವರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಿರಿ.” ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಬಹಳ ಉತ್ಸಾಹದೊಡನೆ “ಅಮ್ಮಾ ! ನಾವು ರಾಜಕನ್ಯೆಯರಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣವೇ ? ಇಂಥಾ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದು ತುರುಕರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮಾನಭಂಗಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗುವುದು ! ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಇಂಥಾ ಸಂಕಟಸಮಯದಲ್ಲಿ

ಮಾಡಿದಸ್ತುತ್ಯಕೃತ್ಯವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾವುಗಳು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅಬಾಲಿಕೆಯ ಧೀರವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಾಬಾಯಿಯು ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಇಂಥಾ ಸುಗುಣವತಿಗಳು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಂಥಾ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲರೋ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ದುಃಖಾವೇಶವರವಶಳಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಷ್ಪಬಿಂದುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ದುಃಖಿಸಿದಳು. ಆಗ, ಆ ಬಾಲೆಯರು ಕೂಡ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯಿಂದ ಶೋಕಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮನೋದುಃಖವು ಬಾಷ್ಪರೂಪದಿಂದ ಹೊರಪಟ್ಟಿತರುವಾಯು ರಾವಾಬಾಯಿಯು ದುಃಖವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕುವರಿಯರಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿದಳು. ಬಳಿಕ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು, ರಾಜಪುತ್ರರು ಯುಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಉತ್ಸಾಹವು ಹುಟ್ಟುವಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡಿ, ನಾಳೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲಕ್ಕೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಣಗಳು ಹೋಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಶತ್ರುಸೇನೆಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನುಮಾಡಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವರ ಪತ್ನಿಯರ ಸವಿವಾಪಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಪುರುಷರುಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದ ಒಡನೆಯೇ ಅವರ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಚಿತಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಮೇಲೆ ತಾವು ಕೂತುಕೊಂಡು ಬೆಂಕಿಹತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಪದವಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದಾ

ಗಿಯೂ, ತುರುಕರು ಕೋಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಉರಿ ಹೊಗೆಗಳೂ, ಭಸ್ಮರಾಶಿಗಳೂ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿತೆಂದೂ ಆ ವೀರಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಡಬೇಕೆ, ಆ ರಾಣಿ ಸ್ವಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಅಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ರಾಣಿಯು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಡಮೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬೆಳಗಾಗುವ ವರೆಗೂ ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಹೊರಟು ಕೋಟೆಬಾಗಿಲ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿದರು. ಆಗ ಅವರ ಮನೋವಿಕಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಏಕೀಭವಿಸಿ, ಶತ್ರುಸಂಹಾರೇಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಸಿ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಆಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕಾಲಾಂತಕರ ಹಾಗೆ ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯಪತಿಗಳನ್ನು ಕಡೇಸಾರಿ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡುಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆಬಂದು, ಈಗ ಬಿಟ್ಟರೆ ಇನ್ನು ಕಾಣಲ್ಪಡರೆಂದು ತಿಳಿದು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯಪತಿಗಳನ್ನೂ, ಪುತ್ರರನ್ನೂ, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತಣಿವು ತೀರದಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಮಧ್ಯೆ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಸುಪಾರ್ತಿಯರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಎರಡು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಹಳ ಖೇದದಿಂದ ಆವೀರರನ್ನೂ ವೀರಪತ್ನಿಯರುಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ವಸುಹೂರ್ತದ ತನಕ ಅಲ್ಲಿಪುರುಷರೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಗೊಳ್ಳೆಂದು ರೋದನ ಮಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದು

ಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀ ಸಮೂಹದಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ “ಎಲೆ ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳಿರಾ ! ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಶರೀರಸಹಿತ ನಿಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನವನ್ನು ಕೂಡ ಮ್ಲೇಚ್ಛರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಿರಾ ! ಏನು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಈ ಮಾತುಗಳು ಕರ್ಣಕೂಲಗಳ ಹಾಗೆ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ “ಹಾಗಲ್ಲ ಹಾಗಲ್ಲ” ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಿಗಳಿಂದಲೂ ಹೊರಟವು.

“ಹಾಗಾದರೆ ರೋದನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಪುರುಷರು ಯುಧ್ಧ ಕ್ರೂರಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಕ್ಕೂ ಹೊರಡತಕ್ಕದ್ದು, ವಿಳಂಬವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗದು,” ಎಂದು ರಾಮಾಬಾಯಿಯು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಯಜಮಾನಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಾದೊಡನೆಯೇ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಖಡ್ಗಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಹೊರಟರು. ಅಲ್ಲಿ ತುರುಕರು ಆದಿನ ಹೇಗಾದರೂ ಕೋಟಲೆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಬಡೆದು ಬಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಪ್ಸರಲ್ಲಿಯೇ ಕೋಟೆಯ ಪೂರ್ವದ್ವಾರದ ಕವಾಟವನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಸಾವಿರಾರು ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳೂ “ಹರಹರ ಮಹಾದೇವಾ” ಎಂಬ ರಣನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೊರಟರು. ಅವರ ಭಯಂಕರವಾದ ಉಗ್ರತ್ವವನ್ನು ನೋಡಿ ತುರುಕರು ಸ್ವಲ್ಪಸಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದರು. ಆದರೆ ಪುನಃ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೋರಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಘೋರಯುದ್ಧವು ಜರುಗಿತು. ಒಂದು ಸಲ ಹಠಾತ್ತರಾದರೂ, ಎರಡನೇ ಸಲ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಗೆದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾವೇ ರಾಜರೆಂದು

ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋರಾಡುವವರುಳ್ಳ ಆ ರಣವು ಹದಿನೆಂಟು ದಿನದ ಭಾರತಯುದ್ಧವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದುಗಳು ಒಂದುಸಲವೂ ತುರುಕರು ಒಂದುಸಲವೂ ತೌರ್ಯಾತಿಯ ವನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರ. ಈ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಕೋಗಬೇಕೆಂದು ತುರುಕರು ಭೋರವಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. “ನಿಂದುವ ದೀಪಕ್ಕೆ ಕಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚು” ಎಂಬಸಾಮತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಈ ರಾಜಪುತ್ರರ ವಿರಾವೇಶವು ಅಪ್ಪಕ್ಕಪ್ಪಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆದಾಡಿ ಕವದ ರಾಶಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿದರು. ತರುವಾಯ ತುರುಕರ ಸೈನ್ಯವು ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕಿ ನಿಂದಲೂ ಒಂದೇಬೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರರಮೇಲೆ ಕವಿದು ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ರಾಜಪುತ್ರರನೇಕರು ಕತ್ತುಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನಕೊಟ್ಟು ಓಡಲಾಂಭಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸೌಲಂಬಾರನೆಂಬ ರಾಜಪುತ್ರರ ಮುಖ್ಯಸರ್ಧಾರನೊಬ್ಬನು ಬಿದ್ದನು. ಆತನ ವೃತ್ತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಉಳಿದ ರಾಜರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯುದ್ಧಪರಾಜ್ಞಕರಾಗಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪುನಃ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣ ಜರುಗಿತು. ಅನರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪುನಃ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾದರ. ಆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, — ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಹದಿನೆಂಟು ಸಂವತ್ಸರವ ವಯಸ್ಸಿನ ರಾಜಪುತ್ರನೆಂಬುವಿಗೊಬ್ಬನಿಗೂ ಹದಿನೇಳು ಸಂವತ್ಸರ ವಯಸ್ಸುಳ್ಳ ಬಲೆಗೂ ವದವೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಿನ ಆ ಹುಡುಗನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಆಗ ಆ ವೀರನಾರೀರ ತನ್ನ ತನ್ನ ಭರ್ತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ಸನ್ನದ್ಧಳಾದಳು. ಹೋಗಬೇಡವೆಂದು ಯಾರು ಎಪ್ಪು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ ತನ್ನ ಪತಿಯು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವೆನೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಪಟ್ಟುಹಿಡಿದಳು. ಮಗ ಸೊಸೆಯರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಹುಡುಗನ ತಾಯಿಯು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತ್ಯಾಹವುಂಟಾಗುವಹಾಗೆ ಅನೇಕ ವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅವರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದವರೆಗೂ ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿಸಿದಹಾಗೆ ಕೆಲವು ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳೂ, ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹತ್ತಿ ಯರು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಪುನಃ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಯುದ್ಧರಂಗದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಆ ಬಾಲಕನೂ, ಆತನ ಪತಿಯೂ ಅನೇಕರನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವರೂ ವೀರಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಹತರಾದರು. ತರುವಾಯ ತರುಕರು ಹತಶೇಷರಾದ ಹತ್ತಿ ಯರನ್ನು ಕೊಂಡು ಕೋಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಜಗಮಲ ಮಹಾರಾಜರವರ ಕೋಟೆಯು ಆಗ ದುಃಖಕ್ಕೆ ತೊರುವನೆಯಾಯಿತು ! ರಾಜಗೃಹದ ಹತ್ತರ ಚಿತಿ ಸೊಮಗ್ರಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಣೀ ರಾವಣಾಬಾ

ಯಿಯವರು ಎರಡು ವಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಕುನಾರ್ತ ಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇತರ ರಾಜಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಗಡ ಬಸಹ ವ್ಯಸನದೊಡನೆ ಕಾಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ಕೊಡೆಂಬುದಾಗಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ತಲೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಏನು ವಾರ್ತೆ ಎಂದು ಎದುರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಶರೀರವೆಲ್ಲಾ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಗಾಯಗಳಿಂದ ಬಾಧಿಸಿಡುತ್ತಿರುವ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನು ಬಹುಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವನನ್ನು ಗುರುತುಹಿಡಿದು “ ಎಲೈ ರಾಮಸಿಂಗಾ! ಜಯವೇನು ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಭೂವಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ರಾಮಾಬಾಯಿಗೆ ವಂದನೆಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿ, “ ಅವನು ಇನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯ ಜಯವು ! ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯು ನನಗೆ ಇರುವವರೆಗೂ ನಾವು ಹೋರಾಡಿ ಮೈರಿಗಳ ಶವದ ಗುಡ್ಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆವು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ದುರಾದ್ಯಷ್ಟ ದಿಂದ ನಮ್ಮವರೆಲ್ಲರೂ ಮುಡಿಹರು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಉಳಿದಿರುವರು ಆದರೆ ಅವರೂ ಮೃತಿಯಾದವರೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಪೂರೈದವರಾದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಹೆಣದ ಗಡ್ಡೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ತರುಕರು ಕೋಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲರು ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಾತನಾಡುವ ದಕ್ಕಾಗದೆ ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು.

ಅವನು ಇಂಥ ಕರ್ಣಕರೋರವಾದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಪುತ್ರ

ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆಕೆ ಹೀಗೆಂದಳು—“ ಸಹೋದರಿಗಳಿರಾ! ವ್ರಾಣಸವಾನಗಾದ ನಿಮ್ಮ ಪತಿಗಳೂ, ಸಹೋದರರೂ, ಪುತ್ರರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅವರ ಅಂಶವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ಇನ್ನೂ ಅಲಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿರಾಕಾಂತೆಯರೂ ವಿರಮಾತೆಯರೂ ಆದ ನೀವುಗಳು ತುರ.ಕರಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ದೂಷಿತರಾಗುವಿರಿ. ಅವರಿಗೆ ದಾಸಿಯರಾಗಿ ಇಂಜೇಕಾಗುವುದು. ಇಂಥ ಶಬ್ದಗಳು ಕೂಡ ನನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಕರ್ಣಕರೋರವಾಗವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರಿ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಿರಿ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಾವುಗಳು ಸಿದ್ಧರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇವೆಯೆಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡು. ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಎಳೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕುವದಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ವದ್ವಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ತುರುಕರ “ ದೀನ್, ದೀನ್ ” ಎಂಬ ರಣಭೋಷವು ಕೇಳಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲರೂ ಚಿತಿಗಳವೇಲೆಹತ್ತಿ ಚಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಘೋರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೋಟೆಯೆಲ್ಲವೂ ಅಗ್ನಿಮಯವಾಯಿತು. ಉರಿಯುವ ಉರಿಯು ದಾಹಕ್ಕೆ ತಾಳಲಾರದೆ ತುರುಕರ ಸೈನ್ಯವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜರುಗಿತು

ಆದರೆ ಬುಬ್ಬಿ ರಾಜಪುತ್ರಸ್ತ್ರೀಯಾದರೂ ಉರಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಉರಿಯೆಲ್ಲವೂ ತಣ್ಣಗಾದನಂತರ

ಅಕ್ಕರು ಬಾಡುಷಾ ಕೊಟೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಒಂದನು
 ಅಗ ಕೋಟೆಯು ಜನ ಕೊನ್ನವಾಗಿಯೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿಯೂ
 ವಾಹಾ ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ ತೋರಿತು. ಭಸ್ಕಗಳಾಗಿ ಬಿದ್ದಿ
 ರುವ ಆರ್ಯವೀರಾಂಗನೆಯರನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಡುಷಾ ಬಹಳ
 ದುಃಖಿಸಿ “ವಾತಿನ್ರಕ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಸ್ತ್ರೀ
 ಯರ ಸಮಾನ ವತ್ತಾವ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಬರಲಾರರು. ಇವರೇ
 ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಪತಿವ್ರತೆಯರು,” ಎಂದು ಹೇ. ದನು.

ಈ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪತಿಭಕ್ತಿ, ಧೈರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು
 ಕ.ರಿತು ಚರಿತ್ರನಾಯಿಕೆಯಾದ ರಾಮಾಬಾಯಿಯನ್ನೂ ವಾತಿ
 ವ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ತತ್ಪರತ್ವ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಜಪುತ್ರ
 ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಬಾಲ್ಯದಂಪತಿಗಳನ್ನೂ ವ.ತ್ತು ಔದಾರ್ಯ
 ಕ್ಯಾಗಿ ಅಕ್ಕರು ಬಾದ ಪಾನನ್ನೂ, ಸಾವಿರ ಬಾಯಿಗಳಿಂದ
 ಕೊಂಡಾಡಬೇಕು.

೨. ಪದ್ಮಿನಿ.

ಈ ಪತಿವ್ರತಾ ತಿಲಕವು ೧೨ ನೆಯ ಕತಾಬ್ದದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಳು. ಈಕೆಯ ತಂದೆ ಸಿಂಹಳದ್ವೀಪವಾಸಿಯಾದ ಹವಿರಸಿಂಹಚಹ್ವಣನು. ಈ ಸತೀರತ್ನವು ಅಸಮಾನರೂಪವತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಜನನೀ ಜನಕರು ಆಕೆಗೆ "ಪದ್ಮಿನಿ" ಯೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಪದ್ಮಿನಿಯು ವಿವಾಹಯೋಗ್ಯಳಾದ ಮೇಲೆ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೇವಾಡ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಧೀಶ್ವರನಾದ ಭೀಮಸಿಂಹರಾಣಾಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ವಿವಾಹಾನಂತರ ಪದ್ಮಿನಿಯು, ತನ್ನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಜತೆಯಾಗಿ ಸುಗುಣಗಳು ಸಹಾಯವಾಗಿರಲು, ಪತಿಗೆ ಪ್ರಾಣತುಲ್ಲಗಳಾದಳು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯವು ರಾಣಾಲಕ್ಷ್ಮಣಸಿಂಹನೆಂಬ ಬಾಲರಾಜನ ಪರಿವಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಆತನು ಬಾಲಕನಾದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಭೀಮಸಿಂಹನೇ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಭೀಮಸಿಂಹನು ಬಹಳ ಶೂರನೂ ಚತುರನೂ ಆದ್ದರಿಂದ, ಆತನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶತ್ರುಗಳ ಭಯವು ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸುಖವಾಗಿ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರ ದುರದೃಷ್ಟದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇನೇ ಡಿಲ್ಲಿಬಾದುಷಾವುಡ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ಮೇವಾಡ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಚಿತ್ತೋರನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೊರಟನು. ಈ ಭಾದುಷಾ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಅಸಮಾನ

ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾಭಿಲಾಷೆಯುಳ್ಳವನಾದನು. ಅಸಹಾಯಕೂರರಾದ ರಾಜಪುತ್ರರ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡಿ ಗೆಲ್ಲುವುದು ದುಸ್ತರವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅಬಾಧುಷಾ ಪದ್ಮಿನಿಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನೋಡಿದನು. ಆದರೆ ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿ ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಸಂಗಡ ಚಿತ್ತೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಪ್ರಾಂತ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ದಾಸೀಜನುಗಳ ದ್ರವ್ಯಾಶೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅವರು ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನೂ, ಐಶ್ವರ್ಯವೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನೂ ಪದ್ಮಿನಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿ ಆಕೆಯು ತನಗೆ ವಶವರ್ತಿನಿಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಹಾಗೆ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಸತೀಮಾಣಿಯಾದ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಹತ್ತರ ಮ್ಲೇಚ್ಛಪ್ರಭುವಿನ ತುಚ್ಛಯುಕ್ತಿಗಳು ಎಷ್ಟುನಾತ್ರವೂ ಕಲಸಕ್ಕು ಬಾರದೆ ನಿಷ್ಫಲಗಳಾದವು ಆದಕ್ಕೆ ಬಾಧುಷಾ ತುಂಬಾ ಚಿಂತಿಸಿ, ತನಗೆ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಮೇಲಿರುವ ದುರುದ್ದೇಶವನ್ನು ಮರೆಯಲಾರದೆ, ರಾಜಪುತ್ರರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪದ್ಮಿನಿಯನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ "ಪದ್ಮಿನಿಯನ್ನು ಕೈಹಿಡಿಯದೆ ಹೋದರೆ ಈ ರಾಜಪುತ್ರಸಾಧನದಲ್ಲಿಯೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆನೆಂದು" ಶಪಥಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ತದನಂತರ ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಸಹಿತನಾಗಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ತಮ್ಮ ನಗರವನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಸ

ವಾಣಿ ಶೌಯಾ ಧರ್ಯರಾದ ರಜಪೂತರು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಿಧಿರಾದರು. ಆಗ ಅವರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಭೀಮಸಿಂಹನ ಅಜ್ಜಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಹೊರಟು ಪ್ರತಿವಕ್ಷದವರ ಸಂಗಡ ಘೋರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಲ. ಪ್ರಾರ ಭಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಆ ಉಭಯ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ವೀರರುಗಳು ಕೆಲವು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಎರಡು ಕಡೆಯವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಹಿಂಜರಿದವರಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಜಪೂತ ಸರದಾರರು ಅನೇಕರು ಎಷ್ಟು ದೃಢನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದರೋ ತುರುಕ ಸೈನ್ಯಗಳು ಶಕ್ತಿಗುಂದದೆ ಇರುವದನ್ನೂ ಇದುವರೆಗೆ ರಜಪೂತ್ರ ಸೈನ್ಯಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿ ಇದ್ದದನ್ನೂ ಕಂಡು ಭೀಮಸಿಂಹನ: ತುಂಬ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಇದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಆತನು ಪ್ರಜಾಹ್ವಯಕ್ಕೆ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆಡಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅದು ಕೊನೆಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಂಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲುಬಂದವರ ಸಂಗಡ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ತನಗೆ ಪದ್ಮಿನಿಯು ದೊರಕಿದಹೊರತು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದನು. ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಶೂರವಾದ ರಾಜಪೂತ್ರರೆಲ್ಲರೂ ಕಡೆಯನ್ನು ತುಳಿದ ಸರ್ಪಗಳ ಹಾಗೆ ಎದುರಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳೂ ಹೋಗುವವರೆಗೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ವಿಜೃಂಭಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಆ ಎರಡು ಕಡೆಯ ಸೈನಿಕರೂ ಬುಟ್ಟರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಬಿದ್ದು ಯುದ್ಧ

ವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ತಿಂಗಳ, ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಶೂರರಾದ ರಜಪೂತರು ಬಾದುಷಾ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಪಟ್ಟಣದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಸದೆ ಇದ್ದರು. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ಅವರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಕಂಡು ರಜಪೂತರನ್ನು ಯುದ್ಧದಿಂದ ಓಡಿಸಿ ಪದ್ಮಿನಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬಿಡುವವನಾದನು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೂ ಪದ್ಮಿನಿಯಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ವ್ಯಾಮೋಹವು ಆತನನ್ನು ಆ ಊರನ್ನು ದಾಟಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಭೀಮಸಿಂಹನಿಗೆ ಹೀಗೆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು—“ನನಗೆ ಪದ್ಮಿನಿಯು ದೊರಕಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ರೂಪವನ್ನು ನೀವು ನನಗೆ ಒಂದುಸಲ ತೋರಿಸಿದ್ದರೆ ನಾನು ಸೈನ್ಯಸಹಿತನಾಗಿ ಪುನಃ ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು.”

ಈ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ವಲ್ಪ ರೋಷ ಉಂಟಾದರೂ, ಪೌರುಷದಲ್ಲಿ ಕುಂದಕವಿಲ್ಲದ ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ತದನಂತರ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಭೀಮಸಿಂಹನು ಪದ್ಮಿನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಗಿ ಆಕೆಯು ತಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಆ ಮೈಲಿಚ್ಛನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅದರಮೇಲೆ ಭೀಮಸಿಂಹನು ಆಕೆಯು ಡಿಲ್ಲಿಶ್ಯರನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಬಾಧೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿ, ಆಕೆಯು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಬಾಡುಷಾವಿಗೆ ತೋರಿ

ಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ “ಪದ್ಮಿನಿಯು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಳು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು” ಚಾರರಿಂದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿಯಮಿತದಿವಸದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಸೇವಕರ ಸಂಗಡ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ಪದ್ಮಿನಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ತೂರು ಕೋಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಭೀಮಸಿಂಹನು ತಕ್ಕ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಆತನಿಗೆ ದರ್ಪಣದಿಂದ ಪದ್ಮಿನಿಯ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ತಾನು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಶೇಷ ರೂಪವತಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ಬಾದುಷಾವಿನ ಚಿತ್ತಚಾಂಚಲ್ಯವು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಯಿತು.

ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮೈಚ್ಛಪ್ರಭುವು ಪುನಃ ಹೋಗುವಾಗ ತನ್ನ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪತಪ್ತನಾದಹಾಗೆ ಭೀಮಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಹೀಗೆಂದನು. “ಭೀಮಸಿಂಹರವರೇ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅವರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಇಂದಿನಾರಭ್ಯ ನಾನು ಚಿತ್ತೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಸಖ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ನೆನಸಿ ಇದ್ದೇನೆ. ಇದುವರೆಗೂ ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ವೈರವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಈ ದಿನ ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಾರ ನೋಡಲಾಗಿ ನಿಮ್ಮಂಥ ಮಿತ್ರರು ದೊರಕುವುದು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಥಮದಿವಸದಲ್ಲಿಯೇನೇ ತಾವು ನನ್ನ ಬಿಡಿದಿಗೆ ದಯ

ಮಾಡಿ ನಾನು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವಿರೆಂದು ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ಈ ನನ್ನ ಅಲ್ಪಬಿನ್ನಪವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ತೀರದು.” ಬಾದುಷಾವಿನ ನಮ್ರತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಭೀಮಸಿಂಹನು ಮಿತಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಆತನ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣವಾದನು. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ತುಂಬ ದುರ್ಮಾರ್ಗನಾದ್ದರಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ನಂಬಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ತನ್ನ ಶಿಬಿರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಸೈನ್ಯದೊಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಕೈದುಮಾಡುವಹಾಗೆ ಮಾಡಿದನು. ರಾಜನು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಬ್ಬಿದವನಾಗಿ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ಚಿತ್ತೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. “ಪದ್ಮಿನಿಯು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಭೀಮಸಿಂಹನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಪುನಃ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವೆನು.” ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜಪುತ್ರರೆಲ್ಲರೂ ಏನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ತೋರದೆ ತುಂಬ ವಿಚಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಜನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಿಂಹನು ಬಾಲನಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಭೀಮಸಿಂಹನ ಹನ್ನೆರಡುಜನ ಪುತ್ರರುಗಳೂ ಅಲ್ಪವಯಸ್ಕರಾಗಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಇಂಥಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸುವವರು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಪದ್ಮಿನಿಯು ಮಾತ್ರ ಆಗ ಇತರ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಹಾಗೆ ದುಃಖ ಪಡುತ್ತ ಕೂತುಕೊಂಡಿರದೆ ತುಂಬ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ

ಯೇನೋ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಸೋದರನಾದ ಗೋರ ಸಿಂಹನೆಂಬುವನೂ, ಆತನಮಗನಾದ ಬಾದಲನೆಂಬ ವೀರನೂ ಅಲ್ಲಗೆ ಬಂದರು. ಆಕೆಯು ಅವರ ಸಂಗಡ ಯೋಚಿಸಿ ತುಂಬ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿದಳು. ಪದ್ಮಿನಿಯು ಅಲ್ಲಾ ವುದ್ದೀಪನಿಗೆ ಹೀಗೆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದಳು. “ನೀವು ಭೀಮಸಿಂಹನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ತಕ್ಕ ದಾಸಿಯರ ಸಂಗಡ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವೆನು. ಆದರೆ ನನ್ನ ದಾಸೀ ಜನಗಳ ಕಡೆಯವರಿಗೂ, ಠಾಣೀ ವಾಸಕ್ಕೂ ನಿಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡದ ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟುಕಾಯಿರೆ ಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.” ಪದ್ಮಿನಿಯು ತಿಳಿಸಿದ ವಾರ್ತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀಪನು ತುಂಬ ಆನಂದಭರಿತನಾದನು. ಆಗ ಆತನು ಆಕೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವೇ ಬುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆಕೆಗೆ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಬರುವಹಾಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳು ಹಿಸಿದನು. ಬಾದುಷಾಕಡೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅಂಗೀ ಕಾರ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪದ್ಮಿನಿಯು ತಾನು ಪ್ರಯಾಣವಾ ದಳು. ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಬರುವುಗಕ್ಕೆ ೨೦೦ ಮೇನಾಗಳು ಸಿದ್ಧ ವಾದವು. ಒಂದೊಂದು ಮೇನಾದಲ್ಲಿ ೩ ಜನ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಆ ಯುಧಹಸ್ತರಾಗಿ ಕೂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಮೇನಾವಿಗೂ ೬ ಜನ ಗುವಾಯುಧರಾದ ವೀರರುಗಳೂ ಆ ಆಂದಳಗ ಳನ್ನು ಹೊರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪದ್ಮಿನಿಯು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ, ತನ ಗೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಗೋರಸಿಂಹನನ್ನೂ, ಆತನ ಪುತ್ರನನ್ನೂ ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟಳು ಹೀಗೆ ಇವ

ರೆಲ್ಲರೂ ತುರುಕರ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಸವಿಾಪಿಸಿ ಆ ಬಾದುಷಾ ಆಜ್ಞೆಯಪ್ರಕಾರ ಆ ಮೇನಾಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಆ ಶಿಬಿರದೊಳಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ತದನಂತರ ಪದ್ಮಿನಿಯು ಭೀಮಸಿಂಹನನ್ನು ಒಂದುಸಲ ನೋಡುವೆನೆಂದು ಬಾದುಷಾವಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಭೀಮಸಿಂಹನನ್ನು ಕೈಯವಾಡಿದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮೇನಾವನ್ನು ಹೊರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಆಗ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಡಾಗ್ ಇದ್ದ ಆ ಗುಪ್ತಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಪ್ಲೇಚ್ಛರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದೈನ್ಯ ಹೊಂದಿಸುವವರಾದರು. ಭೀಮಸಿಂಹನು ಅದಲ್ಲವೂ ಏನೆಂದು ಕೇಳುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಪದ್ಮಿನಿಯು ಆತನನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆ ಪಡಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ತಂದಿದ್ದ ಅಶ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ತಾನೂ, ತನ್ನ ಪತಿಯೂ ಹತ್ತಿ ಆ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಗವಲದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಇಲ್ಲಿ ಗೋರಸಿಂಹನು ಸೈನ್ಯಾಭಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆ ತುರುಕರನ್ನೂ ಓಡಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನತುಲ್ಯನಾದ ಗೋರಸಿಂಹನೂ, ಆತನ ಪುತ್ರನಾದ ಬಾದಲನೂ ಆಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತರಾದ್ದರಿಂದ ರಜಪೂತರಿಗೆ ವಿಜಯಾನಂದವು ಅಷ್ಟು ರುಚಿಸದೆ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ತನ್ನ ಪರಾಜಯಕ್ಕೆ "ಬಿಸಿಮಿಲ್ಲಾ" ಎನ್ನುತ್ತ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರ ಸಂಗಡ ಡಿಲ್ಲಿವಾ ಗೆದ್ದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋದನು. ಆ ಯುದ್ಧಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವುದಿನಗಳಿಗೆ ಡಿಲ್ಲಿಸತಿಯು ವಿಶೇಷ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಚಿತ್ತೂರಿನಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಕೊರಟನು. ಈ ಸಲ ಚಿತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ

ಕೂರರು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ವಿಜಯಾಶೆಯು ಅಷ್ಟು
 ಇಲ್ಲದೆ ಇತ್ತು. ಆ ವೀರರು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ
 ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳಮೇಲೆ ಆಶೆಯನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ
 ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಗಡ ಹೋರಲು ತೊಡಗಿದರು. ಅಂಥಾ ಸಮಯ
 ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ರಾಜಪೂತರಿಗೆ ಜಯವು
 ದೊರಕಲಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವು ತೋರಿತು. ಅದು ಯಾವುದೆಂ
 ದರೆ;-ಆ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ
 ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯು ಭೀಮಸಿಂಹನ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಬಂದು “ನನಗೆ
 ಅತಿ ದಾಹವಾಗಿರುವದು. ಈ ದಾಹವು ಹನ್ನೆರಡು ರಾಜಪುತ್ರರ
 ರಕ್ತವನ್ನು ವಾನವಾಡಿದ ಹೊರತು ಅಡಗುವದಿಲ್ಲ” ವೆಂದು
 ಹೇಳಿದಳಂತೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಭೀಮಸಿಂಹನ ಹನ್ನೆರಡು
 ಜನ ಪುತ್ರರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹತರಾದರು.
 ಅಷ್ಟಾದರೂ ರಾಜಪುತ್ರರು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಪುರದಲ್ಲಿ
 ರುವ ಪುರುಷರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ವೈರಿಗಳ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡಿ
 ವೀರಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವ
 ರೆಲ್ಲರೂ ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶವು ನಾಶವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಭೀಮ
 ಸಿಂಹನ ಕನಿಷ್ಠಪುತ್ರನನ್ನು ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯಕ್ಕೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು
 ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿರುವ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವ
 ರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಕೂಸು ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಅಂಕುರವಾಗುವದೆಂದು
 ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮರರಂಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಆ ದಿನ ಆ
 ರಾಜಪೂತರ ಶೌರ್ಯಾಗ್ನಿಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಲಾಗಿ,
 ಅವರು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅಸಾಧ್ಯರೆಂದು ತೋರಿದರು.

ಆದರೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮೆಲ್ಲಚ್ಚರ ಸೈನ್ಯದಮುಂದೆ ಈ ರಾಜ ಪೂತರ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಜಯವು ದೊರಕುವುದು ? ಆ ಸಾಯಂಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರೆಲ್ಲರೂ ವೀರಸ್ವ ಗರ್ವನ್ನು ಹೊಂದಲಾಗಿ, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅಲ್ಲಾವುದೀನನನ್ನೇ ಹೊಂದಿದಳು. ಭೀಮಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಸಕಲ ರಾಜಪುತ್ರರು ಗಳೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನುಡಿದದ್ದು ನಗರದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಾಗಿ, ಪದ್ಮಿನಿಯೂ, ಸಕಲ ರಾಜಪೂತರ ಭಾರ್ಯೆಯರೂ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಕೃತನಿಶ್ಚಯ ರಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಚಿತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿ ಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಪದ್ಮಿನಿಯು ತಾನು ಮುಂದಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಲಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಳೂ ಧುಮುಕಿದರು. (ಈ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನೇ ರಾಜಪುತ್ರರು “ಜೋಹಾರ್” ಅಥವಾ ಜಹರವ್ರತವೆಂದು ಹೇಳುವರು) ಬಾದು ಷಾವಿಜಯಾನಂದದಿಂದ ಪುರಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿ, ಆ ಗ್ರಾಮವೆಲ್ಲವೂ ಚಿತಾನುಯವಾಗಿ ಇತ್ತು, ಆಗ ತಾನು ಇಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೈಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಪದ್ಮಿನಿಯ ದೇಹವು ಭಸ್ಮವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಾವುದೀನನು ತುಂಬಾ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟನು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣವಾದಾಗ ಭೀಮಸಿಂಹನೇ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಂದು ಗುಹೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಆ ಗುಹೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಗುಹಾದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿದನೆಂದು ಕೆಲವರು ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಬರೆದಿರುವರು.

೨. ಕೃಷ್ಣಾ ಕುಮಾರಿ.

ಈ ವಿರಬಾಲೆಯು ಮೇವಾಡ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾದ ಮಸಾರಾಣಾ ಭೀಮಸಿಂಹನ ಮಗಳು. ಈಕೆಯು ೧೭೯೨ ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೇವಾಡದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಉದಯ ಪುರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಳು. ಜಾತಕವಾರ್ಷಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಜರುಗಿದಮೇಲೆ ಆ ಬಾಲೆಗೆ ಕೃಷ್ಣಾ ಎಂದು ನಾಮಕರಣವಾಡಿದರು. ಕೃಷ್ಣೆಯ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಜನನಿಗೆ ಅಧಿಕ ಪ್ರೀತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕುಮಾರಿಯು ಅತ್ಯಂತ ರೂಪವತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಬಾಲ್ಯರಂಭದಿಂದ ಆಕೆಯಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ವಿಪೇಷ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಹೀಗಿರಲಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಂವತ್ಸರಗಳಿಗೆ ಆ ಬಾಲೆಯು ವಿವಾಹ ಯೋಗ್ಯಳಾದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಣಿಗೆ ಮಗಳ ವಿವಾಹದ ಯೋಚನೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ಅಸಮಾನರೂಪವೂ, ಮೃದು ಮಧುರ ಭಾಷಣವೂ ಅದುವರೆಗೇನೇ ದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನಗಳು ಆಕೆಯನ್ನು ರಾಜಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಸರಸ್ವಿನಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವನಾದ ಸದ್ಮನೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥಾ ಕನ್ಯಾರತ್ನವನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಭೀಮರಾಣಾ ತುಂಬಾ ವಿಚಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಳು. ಆತನಿಗೆ ಇಂಥ ಚಿಂತೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದುಕಾರಣ

ಉಂಟು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜಪೂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜರ
 ಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉದಯಪುರದ ರಾಣಾಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕುಲೀನರೆಂದು
 ಎಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮಗಿರತಲೂ ಉಚ್ಚವಂಶೀಯರಿಗೆ
 ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಸರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ
 ತುಂಬ ಅವಮಾನಕರವಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಣಾರ
 ವರು ಸಮಾನವಂಶೀಯನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಆದರೆ
 ಅಂಥ ವರಸಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಗುಣಗಳು ಸರಿಪಡದೆ ಇದ್ದುವು.
 ವಿದ್ಯಾಗುಣ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿದ್ದಾದರೆ ಅವನು
 ಕುಲೀನನು ಅಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಕನ್ಯೆ
 ಯನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾರದೆ ಕೊನೆಗೆ
 ಮಾರ್ವಾಡಾ ದೇಶದ ರಾಣಾವಾದ ಭೀಮಸಿಂಹನಿಗೆ ಕನ್ಯೆ
 ಯನ್ನು ಕೊಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಶ
 ದಿಂದ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಮಾರ್ವಾಡಾ ಭೀಮಸಿಂಹನು ಸ್ವ
 ಗೃಹಸ್ಥನಾದನು.

ತದನಂತರ ಜಯಪುರಾಧಿಶ್ವರನಾದ ರಾಣಾಜಯ
 ಸಿಂಹನು ಕೃಷ್ಣಾ ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ತನಗೆ ಕೊಡು
 ಎಂದು ಕೇಳಲು ಒಬ್ಬ ದೂತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಉ
 ದಯಪುರಾಧಿಶ್ವರನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು
 ಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ
 ಮಾರ್ವಾಡದೇಶದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತಿದ್ದ ರಾಣಾವಾಸಿಂ
 ಹನು ಭೀಮಸಿಂಹನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು, “ಇದುವ

ರೆಗೆ ಈ ಸಿಂಹಾಸನದಮೇಲೆ ಇರುವವರಿಗೆ ಕನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರಿ. ವಿಧಿವಶನಾದ ಭೀಮಸಿಂಹನು ಕಾಲ ಮರ್ವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಆದರೂ ಈ ಕನ್ನಿಕೆಯು ಈ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ವಾಗ್ದತ್ತಳಾಗಿರುವಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕು.” ಇದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡ ರಾಣಾದೂತನ ಸಂಗಡ “ನಿಮ್ಮರಾಜನಿಗೆ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು” ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾರ್ಪಡ ದೇಶಕ್ಕೂ, ಮೇವಾಡದೇಶಕ್ಕೂ ವೈರವು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆ ಯೆರಡು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗ್ರಾಮ ಸನ್ನಾಹಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದವು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗ್ವಾಲಿಯರು ರಾಜನಾದ ಸಿಂಧೇ ಜಯಪುರಾಧೀಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ವೈರವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಭೀಮ ಸಿಂಹನಿಗೆ ಹೀಗೆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. “ಕೃಷ್ಣಾ ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಜಯಪುರದ ರಾಣಾವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ನಿನ್ನಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.” ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಭೀಮಸಿಂಹನು ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇದ್ದನು. ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಉದಯಪುರದ ರಾಣಾ ಅಕ್ಷಯವಾಡದೆ ಇರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಸಿಂಧೆ ತುಂಬಾ ಕೋಪಿಸಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹದಿಂದ ಹೊರಟು ಉದಯಪುರವನ್ನು ಸವಿಾಪಿಸಿದನು. ಸಿಂಧೇ ಉದಯಪುರ

ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಗೆ ಭೀಮಸಿಂಹನೂ ಸಿಂಧಿಯೂ ಒಂದು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಏನೋ ಅಲೋಚಿಸಿ, ಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭೀಮಸಿಂಹನು ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಜಯಪುರಾಧಿಪತಿಯು ತನ್ನ ಆಶೆಯೆಲ್ಲಾ ನಿರಾಶೆಯಾದ್ದರಿಂದ ತುಂಬಾ ಕೋಪಿಸಿ ಮಾನಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು ಮಾನಸಿಂಹನೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾಲುಕೆರೆಯುತಲೇ ಇದ್ದನು. ಆತನ ಶತ್ರುಗಳು ಕೆಲವರು ಲಕ್ಷದ ಇಪ್ಪತ್ತುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿ ಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾದರು. ಆಗ ಆ ರಾಜರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರತೆತುರವೆಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಘೋರಸಂಗ್ರಾಮವು ಜರುಗಿತು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹನ ಸೈನಿಕರನೇಕರು ಜಯಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಬೆರೆದಿದ್ದರಿಂದ ಮಾನಸಿಂಹನು ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪಲಾಯಿತನಾದನು. ಹೀಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಆತನು ಯೋಧಗಡ ಎಂಬ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಇದ್ದನು. ಜಯಸಿಂಹನ ಸೇನೆಯು ಯೋಧಗಡವನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಭೇದಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆ ದುರ್ಗವು ಅಭೇದ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅದನ್ನು ಭೇದಿಸಲಾರದೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯವು ತುಂಬಾ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಆದರೆ ಜಯಪುರಾಧೀ

ಶ್ವರನು ತನ್ನ ಪುರಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋದನು. ಮೂನಸಿಂಹನ ಶತ್ರುವಾದ ರಾಜನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ನೆವಾಬ್‌ಅಮೀರ್ ಖಾನನೆಂಬ ಮ್ಲೇಚ್ಛನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು. ಈ ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತಕನಾದ ತುರುಕನೇ ಕೊನೆಗೆ ಅನೇಕ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಉದಯಪುರದ ರಾಣಾವಿಗೆ ಮುಖ್ಯಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ ಅಜಿತಸಿಂಹ ನೆಂಬುವನನ್ನು ಕೃಷ್ಣಾಕುವಾರಿಯ ತಂದೆಯ ಹತ್ತರ ಸೇವಕನನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟನು. ಇಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಾಮವಾದರೂ ಜಯಸಿಂಹ ಮಾನಸಿಂಹರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯು ತಗ್ಗದೆ ಇತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ದಳಗಳ ಸಂಗಡ ಉದಯ ಪುರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಮಸಿಂಹರಾಣಾ ತುಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆ ಉಭಯರನ್ನೂ ಸವಾಧಾನಪಡಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಏನೂ ತೋರದೆ ಅವಿಾರ್‌ಖಾನನ್ನು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಕರೆದು ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಆ ದುಷ್ಟನು ಕೃಷ್ಣಾಕುವಾರಿಯನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕೊಲ್ಲುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಯೆರಡರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾಕುವಾರಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ರಾಜನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆತನ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೂ ಒಡಂಬಡದೆ ಹೋದರು.

ಭೀಮಸಿಂಹನು ಔಲತನಿಂಗನೆಂಬ ಸೇವಕನನ್ನು ಕರೆದು, ಕುವಾರಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ

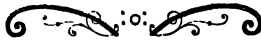
ಆಭ್ಯುತ್ಯನು ಪ್ರಭುವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ತಾನು ಅಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ತದನಂತರ ರಾಣಾವು ಯೌವನಸಿಂಹನೆಂಬವನನ್ನು ಕರೆದು ಈ ಘೋರಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಯೌವನಸಿಂಹನು ಅಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ಹೆದರಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಆತನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆ ಕನ್ಯೆನಿದ್ರಿಸುವ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಆದರೆ ಆ ನಿದ್ರಿಸುವ ಸೌಂದರ್ಯರಾಶಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಆತನ ಕೈಯಿಡ್ಗವು ಕೈಯಿಂದ ಜಾರಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಲು, ಅವನು ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತುಂಬಾ ದುಃಖದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ತದನಂತರ ಅವಿವಾಹಾನನದುರ್ಮಂತ್ರವು ಹೊರಪಡಲಾಗಿ ರಾಜಸತಿಯ ದುಃಖವು ಮಿತಿ ಇಲ್ಲದಾದ್ದಾಯಿತು. ರಾಜಭವನದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ದುಃಖಮಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೃಷ್ಣಾ ಕುಮಾರಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಮೃತ್ಯುಭೀತಿಯು ಕಾಣಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಎಂದಿನ ಹಾಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿಯೇ ಆಡುತ್ತ ವಾಡುತ್ತ ಜೊತೆಯ ಬಾಲೆಯರಿಗೆ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ನಿನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕೊಲ್ಲೆಂದು ರಾಣಾಯವರಿಗೆ ಅವಿವಾಹಾನನನು ಅಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅಂಥಾ ನೀಚಕೃತ್ಯವು ರಾಣಾಯವರಿಗೆ ಸಂಮತವಾದ್ದು.

ರಿಂದ ಒಂದು ಬಂಗಾರದ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ವಿಷವನ್ನು ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ಆತನು ಮಗಳಸವಿಾಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೃಷ್ಣಾ ಕುಮಾರಿಯ ಸವಿಾಪಕ್ಕೆ ತಂದ ಸೇವಕನು “ಈ ವಿಷವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನಿಮಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ನೀವು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು” ಹೇಳಲಾಗಿ ಆ ಬಾಲೆಯು ತಂದೆಯ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಆ ವಿಷವಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಭೃತ್ಯನ ಕೈಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ತಂದೆಗೆ ಧನಾಯುಷ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಲೆಂದು ಆ ವಿಷವನ್ನು ಆಕೆಯು ಕುಡಿದಳು. ವಿಷವ್ರಾಶನಾನಂತರ ಆಕೆಯು ಮರಣಭಯವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೈವವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಕೆಯ ತಾಯಿಯು ಶೋಕಿಸುವದನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಬಾಲೆಯು ತಾಯಿಗೆ ಹೀಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದಳು, “ಅಮ್ಮಾ! ನೀನು ಏತಕ್ಕೆ ಶೋಕಿಸುವೆ! ದುಃಖವು ಎಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ತಗ್ಗಿದರೆ ಅಷ್ಟು ಒಳ್ಳೇದು. ನಾನು ಹತ್ತಿಯ ವೀರನ ಮಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಮರಣಕ್ಕೆ ಭಯಪಡೆನು. ಈ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದಕೂಡಲೇ ಸಾವು ಸಿದ್ಧವು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಸಾವಿಗಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದರೆ ಏನುಫಲವು.” ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಾಯಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ, ನಗುತ್ತಾ ಇದ್ದಳೇ ಹೊರತು ಆ ಬಾಲಕಿಯು ಆವಿಷದಿಂದ ಮೃತಿಯಾದ್ದಿಲ್ಲ.

ಆಮೇಲೆ ಏರಡನೆಯ ಭೃತ್ಯನು ಮತ್ತೊಂದು ವಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಆಕೆಗೆ

ಕುಡಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದಲೂ ಆಕೆಗೆ ಮರಣ ಚಿಹ್ನೆಯು ಕಾಣಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆಯು ಸಾಯದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಸನುರಸವೆಂಬ ಒಂದು ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಷವನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಕುಡಿದಕೂಡಲೇ ಆ ಕನ್ಯಾರತ್ನದ ಪವಿತ್ರ ಚರಿತ್ರೆಯು ಮುಗಿಯಿತು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರಿಯ ಧೈರ್ಯವೂ, ನಿರ್ಭಯತ್ವವೂ, ಸತ್ಯಶೀಲತೆಯೂ, ದೇಶಕ್ಕೋಸ್ಕರವೂ ತಂದೆಗೋಸ್ಕರವೂ ತೋರಿಸಿದ ಅತ್ಮತ್ಯಾಗವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಆಕೆಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಅಜರಾಮರವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವು.

೪. ಉಮಾಬಾಯಿ ದಾಭೇಡೆ.

ಈ ಉಮಾಬಾಯಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಭತ್ತಪತಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಸಾಹುರಾಜನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಉಮಾಬಾಯಿಯ ಮಾವನಾದ ಯೇಸೋ ಪಾಟಲ್ ದಾಭೇಡೆ ಎಂಬವನು ಶಿವಾಜಿಯ ಹತ್ತರ ಒಬ್ಬ ಭೃತ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಎರಡನೇ ಮಗನಾದ ರಾಜಾರಾಮನ ಪರಿಪಾಲನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆತನೂ ಆತನ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರೂ ಸ್ವಹಿತವನ್ನು ಎಣಿಸದೆ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ರಾಜನು ಮೆಚ್ಚಿ ಅವರಿಗೆ ಸೇನಾನಿತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಏಸೋ ಪಾಟಲನ ದೊಡ್ಡ ಮಗನ ಹೆಸರು ಖಂಡೋಜಿ, ಈತನ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಉಮಾಬಾಯಿ. ಸಾಹುಮಹಾರಾಜನು ಥಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಪುನಃ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯವು ಕ್ಷೀಣವಾಗದೆ ಉನ್ನತಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಇಂಥಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಖಂಡೆರಾವ್ ದಾಭೇಡೆ ತನ್ನ ಕೌರ್ಮದಿಂದ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ತುಂಬ ಉನ್ನತಿಗೆ ಬಂದನು.

ಬಾಲಾಜೀ ವಿಶ್ವನಾಥ ಪೇಷ್ವೆ ಯವರೂ ಖಂಡೆರಾವೂ ಪ್ರಾಣಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರ

ಪುತ್ರರಾದ ಪ್ರಥಮ ಬಾಜೀರಾವು ಶೇಷ್ವೆಯವರಿಗೂ, ತ್ರಿಯಂಬಕರಾವು ಸೇನಾಪತಿಗೂ ತಂದೆಯರವ ಕಾಲದ ಸ್ನೇಹಭಾವವು ಇಲ್ಲದೆ ವೈರವು ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಿತು. ಬಾಜೀರಾವು ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ, ದಾಭೇಡೇ ಘೋರ್ಜರ ದೇಶವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಆಗ ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದಾಭೇಡೇ ತನ್ನ ಅಸಾವಾಸ್ಯ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಆತನ ಸಂಗಡ ಗೆಲ್ಲುವದು ದುಸ್ತರವೆಂದುತಿಳಿದು ಬಾಜೀರಾವು ತುಂಬಾ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಆ ಶೌರ್ಯನಿಧಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸಿದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನ ತಮ್ಮನಾದ ಯಶವಂತರಾವು ದಾಭೇಡೆಗೆ ತಿಳಿಯಲಾಗಿ ಆತನು ಅಧಿಕರೋಷ ಚಿತ್ತನಾಗಿ ಬಾಜೀರಾವನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ, ಅಣ್ಣನ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಮಾಬಾಯಿ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ತಾನೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಜೀರಾಯನು ತುಂಬ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಾಹುವನ್ನು ಮಧ್ಯಸ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಬಾರಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

ಆಗ ಸಾಹುಮಹಾರಾಜನು ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ತಾಲಿಗ್ರಾಂ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉಮಾಬಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನು ಆಕೆಯ ವಾದದ

ಮೇಲೆ ಬೀಳಿಸಿ, “ಖುರಡೇರಾವು ದಾಭೀಡೆಯವರೂ, ಬಾಲಾಜೀ ವಿಶ್ವನಾಥರವರೂ, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರ ಹಾಗೆ ಇದ್ದರು. ನಿನಗೆ ಈ ಬಾಜೀರಾಯನು ಪುತ್ರಸಮಾನನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈತನ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸು,” ಎಂದು ಆ ರಾಜನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ; ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವೈರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶರಣಾಗತನಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಗೆ ಈಕೆಯ ಪುತ್ರರುಗಳಿಬ್ಬರನ್ನು ಸಾಹು ಮಹಾರಾಜನು ಅಹಮದಾಬಾದು ರಾಣಾವನ್ನು ಜಯಿಸುವದ ಕ್ಯಾಗಿ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಪುತ್ರರು ಬಾಲ ಕರೆಂದೂ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರ ರೆಂದೂ ತಿಳಿದವಳಾಗಿ ; ಉಮಾಬಾಯಿಯು ತಾನೂ ಅವರ ಸಂಗಡ ಪ್ರಯಾಣವಾದಳು. ಆಕೆ ವೀರಪತ್ನಿಯೂ, ವೀರ ಮಾತೆಯೂ ಆದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಗೆ ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಮನೆಗೆಲಸದ ಹಾಗೆ ಇತ್ತು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಉಮಾಬಾಯಿಯು ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರ ರುಗಳ ಸಂಗಡ ತನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಬರುವಳೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಅಹಮದಾಬಾದು ರಾಣಾದಾರನಾದ ಜೋರಾವರಖಾನ್ ಬಾಬಿಯನೆಂಬುವನು ಕೇಳಿ, ಉಮಾಬಾ ಯಿಗೆ ಹೀಗೆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. “ನೀನು ಅನಾಥಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು, ನಿನ್ನ ಶುಕ್ಯಳಿಬ್ಬರೂ, ಅಲ್ಪವಯಸ್ಕರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಹಿಂದಿರುಗುವುದು ಒಳ್ಳೆದು. ಇಲ್ಲದಿ

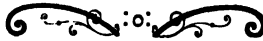
ದ್ಧ ರೆನಾವು ನಮ್ಮ ತುರುಕರ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.” ಈ ವಾರ್ತೆಗಳುಳ್ಳ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಉಮಾಬಾಯಿಯ ಶೌರ್ಯಾಗ್ನಿಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು.

ಆಗ ಆ ಮ್ಲೇಚ್ಛನ ಗರ್ವವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದ ಹೊರತು ನಾನು ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಕಡೆ ಸರದಾರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ ಬಂದು ಸಭೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಆ ಸಭೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಆಕೆ ಅರಿಸಿನ, ಕುಂಕುನು, ಬಳೆಗಳು, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಸಭೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದಳು. ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಜೋರಾವೆರಖಾನಾ ಬಾಬಿ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿ, “ಅಹಮದಾ ಬಾದ್ ಕೋಚ್‌ಯನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆನು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇದುವಲೆಗೂ ನನ್ನ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವಾನವೂ, ಆದರವೂ ಉಳ್ಳವರಾಗಿ ಮರಣಕ್ಕೆ ಭಯಪಡಲಾಗದು. ತತ್‌ಕ್ಷಣವೇ ನಿಮ್ಮ ತಲೆಗಳನ್ನು ಶತ್ರುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ನನ್ನಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು, ಮ್ಲೇಚ್ಛರ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ. ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಗಳ ಮೇಲೆ ಭಯವಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿರುವ ಅರಿಸಿನ ಕುಂಕುಮಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಳೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಗೃಹಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬದುಕಿ

ಕೊಳ್ಳಿರಿ" ಎಂದಳು. ಇಂಥಾ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುವನು ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೂ ಕಾಣ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಹಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೊರಟರು.

ಆಗ ಉವಾಚಾಯಿಯು ತನ್ನ ಅಂಬಾರಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ತೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಆಯುಧವಾಣಿಯಾಗಿ ಗಜಾರೋಹಣ ಮಾಡಿದಳು. ಆಕೆಯ ಪುತ್ರರಿಬ್ಬರೂ ತಾಯಿಯ ವಾರ್ಷ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಕೂತುಕೊಂಡರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಉವಾಚಾಯಿಯು ಸೈನ್ಯಸಹಿತವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಾಮರಂಗವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದಳು. ನೋಡಿದಿರಾ? ಈಕೆಯ ಧೈರ್ಯವು! ಇದೇ ಅಲ್ಲವೇ ನಿಜವಾದ ಸಾಹಸವು. ಹೀಗೆ ಪರಾಕ್ರಮವಂತೆಯಾದ ಉವಾಚಾಯಿಯು ಡಿಲ್ಲಿಶತಿಯ ಸೇವಕನಾದ ಜೋರಾವರ್ಖಾನ್ ಎಂಬ ಯೋಧನನ್ನು ಓಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಅವನೂ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಸೈನಿಕರ ಸಂಗಡ ಆಕೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ಆಗ ಉಭಯ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹಲಿತು ಹೋರಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸಂಗ್ರಾಮ ಜರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಉವಾಚಾಯಿಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ತುರುಕರಿಗೆ ಅಪಜಯವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಗರದ್ವಾರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡನು. ಯುದ್ಧವು ಆಹಮದಾಬಾದು ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಉವಾಚಾಯಿಯು ಸೈನಿಕರ

ಸಂಗಡಲೇ ಹೆಣದಮೇಲೆ ಹೆಣವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಕೋಟೆ ಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅಹಮದಾಬಾದಿನೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಈಚೆಯಿದ್ದ ಸೈನಿಕರೂ ನಗರದ್ವಾರವನ್ನು ಬಡೆದುಕೊಂಡು ಗ್ರಾಮದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞಳಾದ ಉಮಾ ಬಾಯಿಯು ಅಹಮದಾಬಾದು ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಆದಿನ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಇದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಶೌರ್ಯವೂ, ದೃಢನಿಶ್ಚಯವೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವುವು.

೫ ಗೌತಮರಾಣಿ.

ಈಕೆ ವಿಹಾರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಕ್ಸಾ ಪಟ್ಟಣದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಗಲಸಂಸ್ಥಾನಾಧೀಶ್ವರನ ಭಾರ್ಯೆ. ಈಕೆಯ ಹೆಸರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯುವ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಂತಾರತ್ನವನ್ನು ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಯ ಹೆಸರು ಗೌತಮನು. ಆತನು ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನಿಗೆ ಕಪ್ಪವನ್ನು ಕೊಡದ್ದರಿಂದ ಡಿಲ್ಲೀಪತಿಗೆ ಆತನ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕರೋಷ ಬಂದು, ಆತನನ್ನು ಆಟುಡಿಸಿ ತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಆಯೋಧ್ಯಾ ನವಾಬನಿಗೆ ಡಿಲ್ಲೀಶ್ವರನು ಉತ್ತರವನಿತ್ತನು. ಆಗ ಆ ನವಾಬನು ಸೈನ್ಯ ಸಹಿತನಾಗಿ ಗೌತಮರಾಜನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಬರಲು; ಗೌತಮನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ತಾನು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಸಂಸ್ಥಾನಾಧೀಶ್ವರನಾದರೂ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅಂಜದೆ, ಅವರ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಪರಾಜಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿಜಯೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ರಾಜನು ಮನೆಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಆ ದಿನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅನೇಕವಾಗಿ ಉತ್ಸವಗಳು ನಡೆದವು. ಇಂಥ ಸಂತೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹವು ಅರ್ಗಲ ಪಟ್ಟಣದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಪರಾಜಿತರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಅವಿತು

ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಅತಿ ಕಷ್ಟತರವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೇಗಾದರೂ ಗಂಗಾಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಣಿಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ, ತನ್ನ ವೇಷವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕೆಲವರು ದಾಸಿಯರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಊರಿನನರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಗಂಗಾಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಳು.

ಆಕೆಯು ಹೋಗುವ ರೇವಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಾನು ಇಂಥ ವಳೆಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ ಬಹು ಜಾಗರೂಕತೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅಸಮಾನ ಸೌಂದರ್ಯವತಿಯಾದ ರಾಜಯುವತಿಯು ಎಂಥ ವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರೂ ತಿಳಿಯದಿರುವುದು ದುರ್ಲಭವಾದ್ದರಿಂದ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ರಾಜಸ್ತ್ರೀಯು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ರೇವಿಗೆ ಸ್ನಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದಿರುವಳೆಂಬ ಸಮಾಚಾರವು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಯೋಧ್ಯಾ ನವಾಬನಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿಯಿತು. ಪರಾಜಿತನಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೊರಕುವಳೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ನವಾಬನಿಗೆ ಹಿಡಿಯಲಾದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು.

ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವರು ಭಟರನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರೆಂದು

ಅಪ್ಯಣಿವಾಡಿದನು. ಅತ್ತ, ರಾಣಿಯು ತನ್ನ ದಾಸಿಯರ ಸಮೂಹದಿಂದ ತನ್ನ ಪುರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ಮಧ್ಯೆ ನವಾಬನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಭಟರು ಅವರನ್ನು ಅಡ್ಡಕಟ್ಟಿದರು. ತುರುಕರ ಸೈನ್ಯವು ತಮ್ಮನ್ನು ಅಡ್ಡಗಿಸಲು ಕಂಡು ರಾಣಿಯು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇದ್ದಳು. ರಾಣಿಯೂ ಆಕೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಾಸಿಯರೂ ಒಂದೊಂದು ಗುಪ್ತ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಅದುವರೆಗೇನೇ ಅಮರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಸಕ್ಷದವರನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹೋರಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ಕಳಾನಿಪುಣರಾದಂಥ ಯವನವೀರರ ಸಂಗಡ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೇಗೆ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಹೊಡೆದಾಡಬಲ್ಲರು? ರಾಣಿಯು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದೇ ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಗಡ ತನ್ನ ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಲು ಅಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳಕಡೆ ನೋಡಿ ಹೀಗೆಂದಳು:—“ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆ? ಆರ್ಯಭಗಿನಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸುವುದು ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲರಿಯದವರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಂತಲೇ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವರು.”

ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮರ್ಮಭೇದಕಗಳಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು ರಾಣಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಬರುತ್ತಲೇ ಕೇಳಿ ಅಭಯಚಂದ ನಿರ್ಭಯಚಂದರೆಂಬ ಬಿರುದುಗರುಳ್ಳ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೇನೆಯ ಸಂಗಡ ಬಂದು ತುರುಕರ ಮೇಲೆ

ಶರಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಸುರಿಯ ತೊಡಗಿದರು. “ ಹದಹರ ಮಹಾ ದೇವ ” ಎಂದು ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳ ಶಿರಕಮಲ ಗಳನ್ನು ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು ಹೀಗೆ ಅವರು ಶತ್ರುಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತ ರಾಣಿಯನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿದರು. ರಾಣಿಯೂ ಪರಿಚಾರಕೆಯರೂ ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡುತ್ತ ಆತ್ಮಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂ ಸೈನಿಕರು ತಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಶೂರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಧೈರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಲು ತಮ್ಮ ಮಹಾದ್ಭುತ ಶೌರ್ಯ ದಿಂದ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಗಳ ಹಾಗೆ ಮೆರೆದರು. ರಾಣಿಯವರನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸುತ್ತಲೂ ಸಂರಕ್ಷಕರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಆ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ ವಿಶ್ರಿತವಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೂ ಸೇನೆಯು ಮೇಲ್ಚರ ಸೈನ್ಯವಿಂದ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಆ ಪ್ರತಿ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಹಿಂದೂ ವೀರರನೇಕರು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರಮದಿಂದ ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ನಡೆಯುವಷ್ಟರೂ ಕಗಾಗಿ ಆ ಸಂಗತಿ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿದು, ರಾಣಿಯ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು ಅದರಿಂದ ರಾಣಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಭಯ ಎಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯು ರಾಜಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ನಿರ್ಭಯ ಜಂದನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದನು. ಅಭಯಜಂದನ ಶೌರ್ಯ, ಧೈರ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಜನು ಎಷ್ಟೋ ಆನಂದಪರವಶನಾಗಿ ತನ್ನ

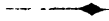
೫೦

ಭಾರತ ಸಾಧ್ವೀ ಮಣಿಮಂಜರಿ

ಮಗಳನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ
ಅಯೋಧ್ಯಾ ನವಾಬನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಶೋಚನೀಯವಾ
ಯಿತು. ಆತನ ಮೇಲೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಗೌತಮನು ಸೇನೆ
ಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಭೀತಿಯಿಂದ ತಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ
ತಂದಿದ್ದ ಸಾಮಗ್ರಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಆತನ
ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಓಡಿಹೋದನು. ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸೆರೆ
ಹಡಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದನೆಂದು ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆತನನ್ನು ಸಿಂದಿಸು
ವನರಾದರು

೬. ವಿ ರಾ ಬಾ ಯಿ.

ವೀರಾಬಾಯಿಯು ಚಿತ್ತೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಾಧೀಶ್ವರನ ಪತ್ನಿ. ಈಕೆಯು ಅಕ್ಕರು ಬಾದುಷಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಆದರೆ ಈಕೆಯ ಜನನ ಮರಣಗಳ ಸಂವತ್ಸರಗಳೂ, ಜನನೀ ಜನಕರ ನಾಮಗಳೂ ತಿಳಿಯುವ ಮಾರ್ಗವೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಂದಿಲ್ಲ. ವೀರಾಬಾಯಿಯು ಸ್ವಶಾಯಿ=ದಿಂದ ಅಕ್ಕರನನ್ನು ಓಡಿಸಿ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದಳು. ಅಕ್ಕರು ಬಾದುಷಾ ಚಿತ್ತೂರಿನ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಸಲ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದರೂ, ಘೆರಿಸ್ತಾ ಎಂಬ ಇತಿಹಾಸಕಾರನು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೊರಟದ್ದೇ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಸ್ವಜಾತೀಯನಾದ ಬಾದುಷಾವಿನ ಪರಾಭವವನ್ನು ಆತನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬರೆಯುವನು ? ಒಬ್ಬ ರಜವೂತ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಓಡಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟು ಪಲಾಯಿತನಾದ್ದರಿಂದ ಬಾದುಷಾ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕಲಂಕವು ಕಾಣಿಸದೆ ಇರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತುರುಕರಾದ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತೂರು ದರಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರು ಆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವರು. ಅಕ್ಕರು ಬಾದುಷಾ ತನ್ನ ಅಮಿತ ಸೈನ್ಯ ಸಮೇತ ಚಿತ್ತೂರಿನ ಮೇಲೆ

ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೊರಟಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಉದಯಸಿಂಹನೆಂಬ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಉದಯಸಿಂಹ ರಾಣಾವಿನಂಥ ವುರುಕಿ ರಾಜಪುತ್ರನು ಮತ್ತೆ ಯಾವನೂ ಇರಲಾರನು. ಅಕ್ಕರು ಬಾದುಷಾ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಣಾವಿಗೆ ದೇಹಕಂಪನೆ ಹತ್ತಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ವಿಜಯ ತುರುಷ್ಕರ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೋರಾಡಲು ಸಾಹಸಿಯಾಗ ಲಿಲ್ಲ. ರಾಣಾ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೆದರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆತನ ಸರ ದಾರರು ತುಂಬ ಆಗ್ರಹಿಸಿ " ನೀವು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಯುದ್ಧ ವನ್ನು ಮಾಡದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು ನೆವು " ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಏಕವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಭಯದಿಂದ ದೇಹವು ಅದುರಲಾಗಿ ಆ ಧೀರಶಿರೋಮಣಿಯು ಏರರಾದ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಸಾಗರದ ಹಾಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಿ ಇರುವ ಯವನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಭೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಏನೂ ತೋರದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ಹೇಗೋ ಆ ರಾಜನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ರಜವೂತ ಶೂರ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ತುಂಬ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರು ಜಯಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಹೋರಿ ದರೂ ಮುಖ್ಯನಾಯಕನ ಅಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಪರಬಲಾಧಿಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗುವ ಮಾರ್ಗವು ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ತೂರಿ ಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಆ ಶೂರರು ಎಷ್ಟು ಶೌರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿ ಉದಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಪರಾಭವವುಂಟಾ ಯಿತು. ಅಕ್ಕರು ಬಾದುಷಾ ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಆ ವುರುಕಿ ರಾಜ

ನನ್ನ ಹಿಡಿದ: ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು. ಅದರಮೇಲೆ ಏನೂ ಮಾಡಲಾರದೆ ಆ ರಜವೂತ ವೀರರು ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲಾಗಿ ಅವರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪರಾಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಂದ ಪತಿಗಳನ್ನೂ, ಪುತ್ರರನ್ನೂ, ಸೋದರರನ್ನೂ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಾರದಹಾಗೆ ಕದಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಹಿಗ್ಗಿಂದರು; — “ ರಜವೂತ ಕುಲದಲ್ಲಿ ನೀವು ಏಕೆ ಜನ್ಮಿಸಿದಿರಿ ” ನಾಚಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮ ಮುಖಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ತೋರಿಸದೆ ಇರಿ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಮರಣವಾಗಲಿ, ಜಯವಾಗಲಿ ದೊರಕಿದರೆ ನಿಮಗೆ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಯಶಸ್ಸೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ” ಉದಯಸಿಂಹನನ್ನು ಹಿಡಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿ ರಾಜಭವನದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲ ನೋಡಿದರೂ ದುಃಖಮಯವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆಗ ರಜವೂತ ವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಸಭೆ ಸೇರಿ “ ಉದಯಸಿಂಹ ವಹಾರಾಜರನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ? ಹೇಗೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುವುದು ? ” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಅವರು ಅನೇಕ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಏನೂ ತೋರದೆ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬ ಉದಾಸೀನವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಪುನಃ ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯುವತಿಯು ಅವರನ್ನು ಆನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಓಲಾಡಿಸಿದಳು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಉದಯಸಿಂಹನ ಪತ್ನಿಯಾದ ವೀರಾ

ಬಾಯಿಯೇ. “ ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ವೈರಿಗಳು ಖೈದು ಮಾಡಿ ದರು. ರಜವೂತರು ಓಡಿಹೋದರು. ಚಿತ್ತೂರು ಇನ್ನು ತುರುಕರ ಅಧೀನವಾಗುವುದು. ನಾವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆ ನೀಚರ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವೆವು. ” ಎಂಬಂಥ ವಿಚಾರಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದವು.

ರಾಜಭವನದಲ್ಲಿ ನಿರುಪಯೋಗವಾಗಿ ಬಿಡ್ಡು ಇದ್ದ ಅನೇಕ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಾಗಿ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಶೌರ್ಯಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯು ನಿಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪುರುಷ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅನೇಕ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಾಳಿಕಾದೇವಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಹಾಗೆ ರಾಜಪುತ್ರರ ಸಭೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಸುಕುಮಾರವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳ ಪುರುಷ ವೇಷಧಾರಿಣಿಯಾಗಿ ಬಂದ ವೀರಾಬಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಅಲ್ಲಿನ ರಜವೂತ ವೀರರು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನ ಮಾನಸರಾದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಚ್ಛೆಯೂ, ಸ್ವಧರ್ಮಾಭಿಮಾನವೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಾಂತಿಯು ತುಂಬ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು. ಆಕೆಯು ಬಹು ರೋಷದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರರ ಸಂಗಡ ಹೀಗೆಂದಳು;—“ ಶೂರಾಗ್ರೇಸರರಾದ ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳಿರಾ ! ನೀವು ಹೇಗೆ ಅಧೋಮುಖರಾಗಿ ಬಿಂತಿಸುತ್ತ ಯಾರಿಗೋಸ್ಕರ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವಿರಿ ? ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯ

ಧೈರ್ಯದಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದವು ? ಚಿತ್ತೂರು
 ಸಂಸ್ಥಾನವು ಈಗಲೇ ಪೌರುಷಹೀನವಾಯಿತೇ ? ಅಲ್ಲಿನ ರಜ
 ಪೂತ ವೀರರಲ್ಲರೂ ಕೇವಲ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸವುಳ್ಳ ಪುರುಷ
 ರಾಗಿ ಹೋದರೆ ? ವೀರಮಾತೆಯಾದ ಭಾರತವರ್ಷವು ಈ
 ಓನವೇ ನಿಸ್ತೇಜವಾಗಿಹೋಯಿತೆ ? ನೀವು ತೂರವಂಶದಲ್ಲಿ ಏಕೆ
 ಜನ್ಮಿಸಿದಿರಿ ? ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಏಕೀಭವಿಸಿ ಏನು ಜಿಂತಿಸುತ್ತಲಿ
 ದ್ದೀರಿ ? ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಆಲಂಕರಿಸುವವನೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ
 ಸಮಾನನೂ ಆದ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಕಾರಾಗೃಹ
 ಬದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿ ಕೃಗಳಿಗೆ ಬಳೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು
 ಕೊಂಡ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಾಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಏಕೆ ನಾ
 ಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದೀರಿ ? ನಾನು ಹೀಗೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ
 ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸಲಾಗಿ ನೀವು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸುವಿರಿ ?
 ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ವೈರಿಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪ
 ಡುವದು ಸರ್ವೋತ್ತಮವಲ್ಲವೆ ? ತೂರಾಗ್ರೇಸರರಾದ ಸರದಾ
 ರರುಗಳಿರಾ ! ನೀವು ಹೀಗೆ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ! ನಿಮಗೆ
 ಉಂಟಾದ ಪೌರುಷ ಹೀನತೆಯೆಂಬ ಕಳಂಕವನ್ನು ಸಂಪೂ
 ಣವಾಗಿ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಉಂಟಾದ
 ಶೌರ್ಯ ಧೈರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸಲು ಇದೇ ಸಮಯವು.
 ಏಳಿರಿ, ಹೊರಡಿರಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಬರುವುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸು
 ವುದೇಕೆ ? ಒರೆಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಿರಿ !
 ಜಯಹರ ! ಜಯಮಹಾದೇವ ! ಎಂಬ ರಣಘೋಷವನ್ನು
 ಮೊಳಗಿಸಿರಿ. ತೀವ್ರತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ
 ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿ. ನಾನು ಇದ್ದೀರಿ

ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ” ಹೀಗೆಂದು ಆಕೆಯು ಒಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿದಳು. ಆಗ ರಜಪೂತರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಉದಾಸೀನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಮೇಕೆಗಳ ಹಾಗಿದ್ದ ಆ ವೀರರು ವೀರಾಬಾಯಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಶಾರ್ದೂಲಗಳ ಹಾಗೆ ಆದರು ! ಅದರಿಂದ ಆ ಭೀಮಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಏಕಕಂಠದಿಂದ ಜಯಘೋಷವನ್ನು ನೊಳಗಿಸಿದರು.

ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆವು. ಇಲ್ಲವೇ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವೆವೇ ಹೊರತು ಹಗೆಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿದರು. ವೀರಾಬಾಯಿಯು ಅವರ ಆವೇಶವನ್ನೂ ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನೂ ಕಂಡು ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯ ಸಮೇತ ಹಸಿವು ಗೊಂಡ ಹೆಣ್ಣುಸಿಂಹದ ಹಾಗೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಿದ್ದಳು. ಅದರಿಂದ ವಿಜಯಾನಂದದಿಂದ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಕ್ಷರನ ಸೈನ್ಯದವರು ಈ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ತಾಳಲಾರದೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ಹೋಗಲೀಸದೆ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ವೀರಾಬಾಯಿಯ ಸೈನಿಕರು ಕಾಲಾಂತರದ್ದರ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಂತ ಹೊಂದಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರವಾಗಿ ವೀರಾಬಾಯಿಯು ತಾನೂ ಅನೇಕ ತುರಾಷ್ಕರನ್ನು ವೀರಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಪ್ರಳಯ

ಗ್ನಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಆಕೆಯ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕಂಡು
 ಅಕ್ಕರು ಶಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.
 ಆತನು ಏನೂ ತೋರದೆ ನಿಶ್ಚಿಹ್ನನಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು.
 ಆಗ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯವೀರರು ಉತ್ಸಾಹವಿಮ್ಮಡಿಯಾಗಲು ಮ್ಲೇ
 ಚ್ಛಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಅನೇಕರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಧಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ
 ದರು. ಬಾಧಿಸುವ ತನಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ
 ಅಪಜಯವಾಗುವದನ್ನು ಕಂಡು ಮಾಡುವದೇನೋ ತೋರದೆ
 ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಎತ್ತಿದನು.
 ತಕ್ಷಣವೇ ಉದಯಸಿಂಹನನ್ನು ಬಂಧವಿಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ
 ಮಾಡಿದನು. ಪರಾಕ್ರಮವಂತೆಯಾದ ವೀರಾಚಾರ್ಯಿಯಿಂದ
 ಮಹಾಬಲವಂತನಾದ ಅಕ್ಕರನಂಥ ತುರುಷ್ಕ ಸಾರ್ವಭೌ
 ಮನೂ ಕೂಡ ಜಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹತಶೇಷರಾದವ
 ರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪುನಃ ತನ್ನಪುರಿಗೆ ಹೋಗುವನು
 ದನು. ತದನಂತರ ಆ ರಜಪೂತರಲ್ಲರೂ ವಿಜಯನಂದ
 ದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವೀರಾಚಾರ್ಯಿಯನ್ನು
 ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತ ವೀರಾಚಾರ್ಯಿಯೊಡನೆಯೂ
 ಉದಯಸಿಂಹನೊಡನೆಯೂ ಪುರಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.
 ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತೇಜೋಹೀನನಾಗಿದ್ದ ಚಿತ್ತೂರು ಪಟ್ಟಣವು
 ರಾಣಿಯ ವಿಜಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪುನಃ ತನ್ನ ವಿಸ್ಮಯ
 ತೇಜವನ್ನೂ ಹೊಂದಿತು. ಜನಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆ ರಜಪೂತವೀರ
 ರನ್ನೂ ರಾಜನನ್ನೂ ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಮಂಗಳವಾದ್ಯದಿಂದ
 ಎದಿಗೊಂಟು ಅವರಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ
 ರಾಜಭವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಜನ್ಮ

ದಲ್ಲಿಯಾನಾಗಲೂ ಯ ದ್ಧವನು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ
ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ವೀರಾಬಾಯಿಯು ದೊಡ್ಡ
ಕೂರಸ್ತ್ರೀಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೀರ್ತಿಪಡೆದಳು.

ಮಹಾರಾಣಿ ರ್ಘುಾಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ

(೧) ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತ
ರಾದ ಯುವತೀ ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ರ್ಘುಾಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು
ಅಗ್ರಗಣ್ಯಳು. ಈಕೆಯ ಶೌರ್ಯಗ್ನಿಯು ೧೮೫೭ ನೇ ಸಂವತ್ಸರ
ಪರವರಗೂ ಆಡಗಿದ್ದು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು.
ಈಕೆಯ ರಾಜ್ಯವು ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬುಂ
ದೇಲು ಖಂಡವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಒಂದು ಭಾಗ. ಈ ರಾಜ್ಯ
ವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಮಾವನ ಅಣ್ಣನಾದ ರಘುನಾಥರಾ
ಯನ ಪ್ರತಾಪಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಪೂರ್ವದ ಪೂನಾಸೇವ್ಪಿಯವರು
ಕೊಟ್ಟರು. ಆತನಿಗೆ ಪುತ್ರರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಆತನ ತಮ್ಮನಾದ
ಶಿವರಾಂಭಾವರನ್ನು ಅಭಿಷಿಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಈ
ಶಿವರಾಂಭಾವರವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂನಾ ಸೇವ್ಪಿಯರ ಪ್ರತಾ
ಪವು ಕುಗ್ಗಿದುದರಿಂದಲೂ, ಎರಡನೇ ಬಾರೀರಾಯರ ರಾಜ
ಕಾರ್ಯ ನಿಪುಣತ್ವ ಶೂನ್ಯತೆಯಿಂದಲೂ, ಈತನು ಅವರನ್ನು
ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದನು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂ
ಗ್ಲೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವ್ಯಾಪಿಸಿದ
ರಿಂದ ಶಿವರಾಂಭಾವನು ಅಂಗ್ಲೀಯರ ಸಂಗಡ ಸಖ್ಯವನ್ನು
ಮಾಡಿ ಅನೇಕವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನವರಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧ

ಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕನಾದನು. ಶಿವರಾಂಭಾವರವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ ರಾವು. ರಘುನಾಥರಾವು, ಗಂಗಾಧರರಾವು, ಎಂಬ ಮೂರು ಜನ ಪುತ್ರರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನಾದ ಕೃಷ್ಣ ರಾವು ತಂದೆ ಬದುಕಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮೃತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಶಿವ ರಾಂಭಾವರ ಅನಂತರ ಆತನ ಮಗನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯನಿಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವು ದೊರಕಿತು. ಈತನ ಪರಿಪಾಲನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೇಷ್ವೆಯ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವೆಲ್ಲಾ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರ ಅಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ ಝಾಸಿ ಸಂಸ್ಥಾನಾಧೀಶನ ಸಂಗಡ ಆಂಗ್ಲೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವದವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ನೇಹ ಭಾವವುಂಟಾಯಿತು. ಆತನು ಪುತ್ರಹೀನನಾದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಅನಂತರ ಆತನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಾದ ರಘುನಾಥರಾಯನೂ, ಆತನ ಅನಂತರ ಆತನ ತಮ್ಮನಾದ ಗಂಗಾಧರರಾಯನೂ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರು. ಈಗಂಗಾಧರರಾಯನೇ ಈಚರಿತ್ರನಾಯಿಕೆಯ ಪತಿಯು.

ಮೇರೋಪಂತು ತಾಂಬೇ ಎಂಬ ಕರಾವಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪೂನಾನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಬಾಜೀರಾಯನ ಸಹೋದರರಾದ ಚಿವಾಜಿ ಅಪ್ಪಾರವರಿಗೆ ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಸ್ನೇಹವೂ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ೧೮೦೮ನೇ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮೀರಾಜ. ಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸರ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಹಾಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಲು ಹೋದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ತಮ್ಮನಾದ ಚಿವಾಜಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು

ತಮಗೆ ದೊರಕುವ ಪಗುದಿಯನ್ನೂ, ಸೇವಕರನ್ನೂ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ದೊರೆ ಚಿನ್ನದವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದರು. ಅತನ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ವನಾದ್ದರಿಂದ ಮೇರೋಪಂತುತಾಂಬೇ ಸಹಿತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು. ಈತನನ್ನೇ ಶ್ರೀಮಂತರಾದ ಆಪ್ತವರಿಗೆ ದಿವಾನನನ್ನಾಗಿಟ್ಟು ತತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ತೆಂಗಳಿಗೆ ಆಂ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವೇತನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೇರೋಪಂತತ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಛಾಗೀರಥೀ
 ಚಾರ್ಯೆಯು ಗಡುಣಶಿಲ್ಪಿಯೂ ಸೌಶೀಲ್ಯದ್ವಯವೂ ತುಂಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಭಾರ್ಯೆಯು ಇಂಥವಳಾದ ರಿಂದಲೇ ಮೇರೋ ಪಂತರವರಿಗೆ ಸಂಸಾರಯಾತ್ರೆಯು ಬಹುಸುಖಕರವಾಗಿ ಕಳೆಯಿತು. ಆ ಭಾರ್ಯಾಭರ್ತರಿ ಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರಾನುರಾಗವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರಲು ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಗೆ ಭಾಗೀರಥೀಬಾಯಿಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿ ೧೮೩೫ ನೇ ಸಂವತ್ಸರದ ನವಂಬರು ೧೯ ನೇ ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ ಸುಖಪ್ರಸವವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಶುವನ್ನು ಪಡೆದಳು. ತಾಂಬೇಯವರ ಕೂರವಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸಿದ ಕನ್ಯಾರತ್ನವೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು. ಜಾತಕರ್ಮನಾಮಕರಣ ಮಹೋತ್ಸವಗಳನ್ನು ಬಹು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಡೆಸಿ ಮೇರೋಪಂತರವರು ಆಹುಡುಗಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಮನೂಬಾಯಿಯೆಂದು ಇಟ್ಟರು. ಈ ಬಾಲಿಕೆಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃದ್ಧವಾನಳಾಗುತ್ತ ತನ್ನ ಮುದ್ದು ಮಾತುಗಳಿಂದಲೂ ಮನೋಹರವಾದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೂ, ಜನನೀಜನಕರನೂ

ಅವರ ಪರಿವಾರವನ್ನೂ, ತುಂಬಾ ಅನಂದಪಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಇಂಥಾ ಬಾಲಿಕಾರತ್ವವು ಸಕಲ ಜನಾಹ್ಲಾದಕರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ನಾಲ್ಕು ಸಂವತ್ಸರದವಳಾಗಲಾಗಿ ತನ್ನಾತ್ಮೆಯಾದ ಭಾಗೀರಥೀಬಾಯಿಯು ಪರಲೋಕಗತಳಾದಳು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅವ್ವಾರವರೂ, ಕೈಲಾಸಗತರಾದ್ದರಿಂದ ವೇರೋಪಂತರವರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ತಟಸ್ಥಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಬಾಜೀರಾಯನು ಈತನನ್ನು ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿಸಿ ಕುಟುಂಬಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

(೪) ಮನೂಬಾಯಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಜನನೀವಿಯೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ತಂದೆಯ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೇ ಸದಾ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಞಾಯಿ ಇಲ್ಲದ ಹುಡುಗಿಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಸುಸ್ವರೂಪ ವ ಧುರಭಾಷಿಣಿಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಮನೂಬಾಯಿಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಆದರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಪೇದ್ದೆಯ ದತ್ತು ಪುತ್ರರಾದ ನಾನಾಸಾಹೇಬು ರಾವುಸಾಹೇಬು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಸಂಗಡ ಈಹುಡುಗಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ಏನು ಕಲಿತರೆ ಅದನ್ನು ಮನೂಬಾಯಿಯು ಕಲಿಯುತ್ತ ಅವರಿಬ್ಬರು ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯರ ಹಾಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಓದು, ಅಶ್ವಾರೋಹಣ, ಖಡ್ಗವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವುದು, ಮೊದಲಾದವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮನೂಬಾಯಿಯು ನಾನಾಸಾಹೇಬನ

ಸಂಗಡ ಕಾಣಿತುಕೊಂಡಳು. ಈಕೆಯ ಸ್ವಭಾವವು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಕೌರ್ಯಗುಣ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೈತ್ರಿಯಾಗ್ರಗಣ್ಯ ಗುಣಗಳೂ ಶೂರರ ಸಂಸರ್ಗವೇ ಕಾರಣ. ಇದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಪಿರಕಿಯವರೆಂದೂ, ಅವರಿಗೆ ಕೌರ್ಯ ಧೈರ್ಯಗಳು ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಗಲಾರವೆಂದೂ, ವಾದಿಸುವ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಸಂಕಯನಿವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗದಿರದು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಪುರುಷರ ಹಾಗೆಯೇ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಎಂತಹ ಸಂಸ್ಕರಣವು ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅಂಥ ಗುಣಗುಣಗಳೇ ಹಬ್ಬುವವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.

(೫) ಹೀಗಿರಲಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ರ್ಘುಸೀ ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನಾದ ತತ್ಸದೀಕ್ಷಿತನು ಬಾಜೀ ರಾಯನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಲು ಬಂದನು. ಆ ದೀಕ್ಷಿತನ ಸಂಗಡ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮೇರೋ ಪಂತರು ರ್ಘುಸೀ ಕಡೆ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಗೆ ವರನು ದೊರಕುವನೆ? ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಆತನು “ ರ್ಘುಸೀ ಸಂಸ್ಥಾನಾ ಧೀಶ್ವರನಾದ ಗಂಗಾಧರರಾವು ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಬರವರಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಪತ್ನಿಯಾದ ರಮಾಬಾಯಿಯು ಕಾಲಧರ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕುವಾರಿತಿಗೆ ಅಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ತದನಂತರ ಈ ರಿವಾಕವನ್ನು ಕುರಿತು ಬಾಜೀರಾವು ಗಂಗಾಧರರಾಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಗಿ ಆತನು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು, ಒಗ್ಗು ನಿಶ್ಚಯವಾದ ತರುವಾಯ ಕೆಲವರು ಅಪ್ತರ ಸಂಗಡ ಮೇರೋ ಪಂತರ

ವರು ಯೂಗಿಸಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ೧೮೪೨ ನೇ ಸೇವೆ ತನ್ನ ರದ್ದಲ್ಲಿ ಮನೋಬಾಯಿಯ ವಿವಾಹವು ತುಂಬಾ ವೈಭವದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ವಿವಾಹಾನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇಶಾಚಾರ ಪ್ರಕಾರ ಅತ್ತೆಮನೆಯವರು ಆ ಹುಡುಗಿಗೆ “ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ”ಯೆಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟರು. ವ್ಯವಸಾಯದ ಮೇರೋ ಪಂತು ತಾಂಜೇಯವರಿಗೆ ೩೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವೇತನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ತಮ್ಮ ಅಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಪುನಃ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ತಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಗಂಗಾಧರರಾಯರ ಅಣ್ಣಂದಿರಾದ ರಘುನಾಥರಾಯ, ರವರ ಪರಿವಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವು ವಿಶೇಷ ದುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೊರೆತನದವರೇ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಋಣಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ವಿವಾಹಾನಂತರ ಗಂಗಾಧರರಾಯರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಬುಂದೇಲು ಖಂಡದ ಪ್ರೊಲಿಟಿಕಲ್ ಏಜೆಂಟರಾದ ಕರ್ನಲ್ ಸ್ಲೀಮ್ಸ್ ದೊರೆಯವರು ಸರ್ವರಾಜ್ಯಪಾಲನವನ್ನೂ ಗಂಗಾಧರರಾಯರ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿದರು.

(೬) ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸುಖಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಹಳ ನಿಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಲವೆಲ್ಲವೂ ತೀರಿ ಛಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಧನವು ದಿನದಿನವೂ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಜೆಗಳು ತುಂಬಾ ಸುಖಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಸದಾ ರಾಜನನ್ನೂ, ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು.

(೨) ಹೀಗೆ ಕೆಲವುದಿನಗಳು ಸೌಖ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ತರುವಾಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಕೆಗೆ ಬಬ್ಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿ ಮೂರು ವಾಸಗಳು ಜೀವಿಸಿ ಮೃತಿ ಹೊಂದಿದನು. ಗಂಗಾಧರರಾಜು ಮಹಾರಾಜರವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಲೋಕವು ಅಧಿಕವಾದ್ದರಿಂದ ಈತನು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಾ, ವೈದ್ಯೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಮಧ್ಯೆ ಸ್ವಸ್ಥ ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕಳೆದ ತರುವಾಯ ೧೮೫೩ ನೇ ಸಂವತ್ಸರದ ಅಕ್ಟೋಬರು ತಿಂಗಳಿಂದಲೂ ಆತನ ಕರೀರವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತ ಬಂತು ಅನೇಕ ರಾಜವೈದ್ಯರು ಸದಾ ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಸುಗುಣವು ಕಾಣಬರುವ ಮಾರ್ಗವು ತೋರದೆಹೋಯಿತು. ನವಂಬರು ೧೫ ನೇ ತಾರೀಖಿನಿಂದ ಗಂಗಾಧರರಾಯರ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ ಬೇಷ್ವೆಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾ ಬಂದವು. ಅದರಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ನರಸಿಂಹರಾಯನೂ, ಮೇರೋಪಂತು ತಾಂಬೇಯವರೂ, ಕೂಡಿ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಸಂಸ್ಥಾನವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಹಾರಾಜರ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ಈಗಲೇ ರೋಗವು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಮುಂದೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿನ ಆನಂದರಾಯನನ್ನು ತಮಗೆ ಹತ್ತುಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಆ ಹುಡುಗನು ಸ್ವರಾಜ್ಯಭಾರ ವಹಿಸಲು

ವವರೆಗೂ ಅವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಹೇಳಿದನು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವರಲ್ಲರೂ ಆ ಹ್ಲೆಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ದತ್ತು ವಿಧಿಯನ್ನು ನಡಿಸಿದರು. ಆ ಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಝಾಂಸಿಯಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನು ಕರೆಸಿದರು. ಅವರ ಸಂಗಡ ಬುಂದೇ ಲ.ಖಂಡದ ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಏಜೆಂಟರಾದ ಮೇಜರ್ ಎಲೀಸು ದೊರೆಯವರನ್ನೂ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಕೇಪ್ಟನ್ ಮಾರ್ವಿನ್ ದೊರೆಯವರನ್ನೂ ಕರೆಸಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿಯೇ ದತ್ತು ವಿಧಾನವನ್ನು ಜರುಗಿಸಿ ಆನಂದರಾಯನ ಹೆಸರನ್ನು “ದಾಮೋದರರಾಯ” ನೆಂದು ಇಟ್ಟರು.

v. ಹೀಗೆ ದತ್ತು ವಿಧಾನವು ನಡೆದ ಮೇಲೆ ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ದಿನಾನಂದ ಬಂದು ವಿಜ್ಞಾಪನಪತ್ರವನ್ನು ಹಿಂಡೂಸ್ಥಾನದ ದೊರೆತನದವರಿಗೆ ಬರೆಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವಾಡಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಸ್ತದಿಂದ ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟರವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು ಅದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರು ತನ್ನ ತಂದೆಯವರೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಕರಾರುಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವು ದೊರಕಬೇಕೆಂದೂ, ತನಗೆ ಔರಸ ಸಂತತಿಯು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ದತ್ತುವಾಗಿ ಬಬ್ಬ ಬಾಲನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನೆಂದೂ ದೊರೆತನದವರು ಆ ದತ್ತುವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನು ದೊಡ್ಡವನಾಗುವವರೆಗೂ ಅವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಪಾಲಿಸುವಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, ಬರೆದರು. ವಿಜ್ಞಾ

ಪನಪತ್ರಿಕೆ ಬರೆಸಿದ ದಿನವೇ ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ಪರಲೋಕಗತರಾದರು. ಕುಲಾಚಾರಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ರಾಜರವರಿಗೆ ಪ್ರೀತವಿಧಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಸರ್ವಾನುಮತವಾಗಿ ತನ್ನ ದತ್ತು ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾನಪನಾಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಳು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಉದ್ದೇಶವು ಸಿದ್ಧಿ ಸಲ್ಲಿಲ್ಲ.

F. ಆ ವಿಜ್ಞಾನಪನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ದೊರೆತನದವರು ತಮ್ಮ ದತ್ತುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವರೆಂದು ರ್ಯೂಫಸು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟು ಆಶೆಯಿಂದ ಇರಲಾಗಿ ೧೮೫೫ ನೇ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳು ೨೫ ನೇ ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ ದತ್ತು ವಿಧಾನವನ್ನು ದೊರೆತನದವರು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಾವೇ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಪತಿಯೋಗದ ದುಃಖದ ಜತೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಿಯೋಗದ ವ್ಯಸನವೂ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ದೊರೆತನದವರು ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಾವು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪಶ್ಚಿಮೋತ್ತರ ಪರಗಣಾ ಗೌರವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಡಿಸುವಹಾಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ, ರಾಜ್ಯಕುಟುಂಬಕ್ಕೂ ಹೀಗೆ ಕಟ್ಟುಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

೧೦. ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಭವನವನ್ನು ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೋಟೆಯನ್ನು ತಾವು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ರಾಣಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಧನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಟ್ಟು

ಮಿಕ್ಕಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನನಗಗಳು ಮೊದಲಾದ ಧನವೆ
ಲ್ಲನನ್ನು ದತ್ತುವುಕ್ರನಿಗೆ ಮೈಸಾರಿಟೆಯು ತೀರಿದಮೇಲೆ ಕೊ
ಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹತ್ತರವೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ರಾಣಿಯು
ಜೀವಿಸಿರುವವರೆಗೂ ೫೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಆಕೆಗೆ ತಿಂಗಳ
ವೇತನವಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅದುವರೆಗೂ ಆಕೆಯ ಮೇಲಾ
ಗಲಿ ಆಕೆಯ ಇತರ ಭೃತ್ಯವರ್ಗದ ಮೇಲೆಯಾಗಲಿ ತಮ್ಮ
ಕರಾರು ನಡೆಯಕೂಡದೆಂದು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರು.

೧೧. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಣಿಯು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂ
ತಿಯುಂಟಾಗುವಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ತಮ್ಮ
ಸೇನೆಯನ್ನಿಟ್ಟರು. ರಾಣಿಗೆ ೫೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವೇತ
ನವನ್ನು ಕೊಡುವೆವೆಂದು ದೊರತನದವರು ಬರೆದಿದ್ದರಿಂದ
ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವು ತಮಗೆ ದೊರಕಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ
ರಾಣಿಯು ಆ ಅಲ್ಪವೇತನವನ್ನು ಮರಣಪರಿಯಂತರವೂ
ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸುವ್ಮನಿರದೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಯಿಯು
ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೀಲುಮಾಡಲು ಯೋಚಿಸಿ, ಉಮೇದಜಂ
ದ್ರಬಾನರ್ಜೀ ಎಂಬ ವಂಗದೇಶೀಯನನ್ನೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬ
ಅಂಗ್ಲೀಯಪ್ಲೀಡರನನ್ನೂ ಆರುಲಕ್ಷರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊ
ಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ
ಹೋಗಿ ಏನು ಮಾಡಿದ್ದೂ, ಎಲ್ಲಿರುವುದೂ, ಅದುವರೆಗೂ
ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕೋಪಾಯಗಳನ್ನು
ಮಾಡುವರೆಂದೂ, ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ತನಗೆ ರಾಜ್ಯವು
ಪುನಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೆಂದೂ ರಾಣಿಗೆ ತುಂಬಾ ನಂಬಿಕೆ
ಯು ಇತ್ತು.

೧೨. ೧೮೫೫ ನೇ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ದಾನೋದರರಾ

ಯರಿಗೆ ಉಪನಯನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಹುಡುಗನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತನದವರು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಆಠಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಿದರೆಂದು ರಾಣಿಯು ದೊರೆತನದವರನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ನೀನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಯಾವುದರೂ ಜಾವಿಾನು ಇಟ್ಟುಹೊರತು ಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ಕೋರಿದವರನ್ನು ಜಾವಿಾನು ಇಟ್ಟು ಬದುಲಕ್ಷರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ಸಂವತ್ಸರ ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹಾವೈಭವದಿಂದ ಕುವಾರನ ಉಪನಯನವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು.

೧೩. ಹೀಗೆ ರಾಣಿಯು ಅತ್ಯಂತದುಃಖದಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲಾಗಿ ೧೮೫೭ ನೇ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಪಟಾಲವು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿಬೀಳುವ ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧವು ಇತಿಹಾಸಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಿದಿತವೇ !

೧೪. ಪಟಾಲಂಗಳು ತಿರುಗಿಬಿದ್ದ ವರ್ತಮಾನವು ರ್ಘುಸಿಯಲ್ಲಿನ ಹಿಂದೂಪಟಾಲಕ್ಕೆ ತಿಳಿದು ಅವರಿಗೆ ಅಡಗಿದ್ದ ದ್ವೇಷಾಸ್ಥಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಲಾಗಿ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳು ಒಂದನೇತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ತಿರುಗಿಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರ ಸೇನಾನಾಯಕನು ಅವರನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಲು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅವರು ತಿರುಗದೆ ಹೋದರು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೀಯರನ್ನೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಾಭದ್ರವಾದ ಕಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗುವ

ಹಾಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಗಿ ಅವರು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೋಟೆಯ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಮಾರನೇ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದ ಪಟಾಲದವರು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಕೊಂದು ಸಂತೋಷ ಬುಬ್ಬಿ ಕಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸುತ್ತು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ವರನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸಿ ಅತಿಕ್ರೂರರಾಗಿ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಂದೇಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಸದನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆವರು ಹಾಗೆ ಆ ಊರಲ್ಲಿ ಬುಬ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲೀಯ ಶಿಶುವು ಸಹಿತ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಝಾಸೀರಾಜ್ಯವು ಮಹಾರಾಣಿಯದೆಂದು ಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ರಾಣಿಯು ಪಟಾಲದ ಸಂಗಡ ಬೆರದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಝಾಸೀರಾಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಯತ್ನ ಮಾಡಿದಳು. ಆ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಾದರೂ ರಾಣಿಯು ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತುಂಬಾ ನಿಪುಣತೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದಲೇ ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಯಾರು ಯೋಗ್ಯರೋ ಆ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಅವರುಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರನ್ನು ದೊರೆತನದವರು ಅದುವರೆವಿಗೆ ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ರಾಣಿಗೆ ತಕ್ಕ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕದೆ ಇದ್ದರು. ಆದರೂ ಆಕೆಯು ತನ್ನಿಂದ ಆಗುವವರೆಗೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ದುರ್ಗಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದಳು.

೧೫. ಝಾಸೀರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವರ ವಂಕದವನಾದ ಸದಾಶಿವರಾಯನೆಂಬುವನು ಝಾಸೀರ ಸಮೀಪ

ದಲ್ಲಿದ್ದ ಕರೀರಾ ಎಂಬ ದುರ್ಗವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿ ತಾನು ರ್ಯೂಫೀನೀ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆ ಅಬಲೆಯಾದ ರಾಣಿಯು ರಾಣಿವಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ವಳಾದ್ದರಿಂದ ಆಕೆ ತನಗೆ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವಳೆಂದು ತಿಳಿದನು.

ಆದರೆ ರಾಣಿಯು ಸಬಲಳಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದುತರಿಸಿ ರ್ಯೂಫೀನೀ ಕಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದ್ದಳು.

೧೬. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ಕತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಎರಡನೆ ಕತ್ರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದನು. ರ್ಯೂಫೀನೀ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಓರಚಾ ಸಂಸಾನದ ದಿವಾನನು, ನಭೇಭಾ ಎಂಬುವನು, ವಿಶೇಷ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಗಡ ದಾರಿ ನಡೆದು ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. “ನಿಮಗೆ ಇದುವರಿಗೆ ಅಂಗ್ಲೀಯ ಪ್ರಭುಗಳು ಕೊಡುವ ಜೀತವನ್ನು ನಾವು ಕೊಡುವೆವು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ” ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಣಿಯು ಪ್ರಧಾನ ಸಾಮಂತರೆಲ್ಲರೂ ಭಯಭೀತರಾಗಿ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಾಮದಿಂದ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅವರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಗೆಲ್ಲುವದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಶೌರ್ಯವುಳ್ಳ ರಾಣಿಯು ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳದೆ, ಆ ಕತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದಳು “ಅಂಗ್ಲೀಯರು ಸಾರ್ವಭೌಮರು, ಅವರು ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹ ಸಮರ್ಥರು. ಅವರಿಗೆ ಸಮಾನನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ಜೀತವನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ! ಆದರೆ ನಿನ್ನಂಥಾನರು ಇನ್ನು ಹತ್ತು ಜನಗಳು ಬಂದರೂ, ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ನಾನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಖಾರುವ

ಹೀನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನೆಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನನ್ನು, ಲೆಕ್ಕಿಸುವದಿಲ್ಲ ' ಇಂಥಾ ವಾರ್ತೆಯು ನಧೇಭಾವಿಗೆ ತಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಹಿಡಿಯಲಾರದಷ್ಟು ರೋಷವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಅವನು ಝಾಂಸಿಯನ್ನು ಸವಿಾಪಿಸಿದನು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಹಾಗೆ ವರ್ತವಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ತಾನು ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ಸೇನಾವತಿತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಘೋರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ, ನಧೇಭಾವನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ಅವನ ಕಡೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಧನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವನ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಳು.

೧೨ ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಪರಿಪಾಲನೆಯು ಅಲ್ಪಕಾಲವಾದರೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸುಖಕರವಾಗಿ ತ್ತಂತೆ! ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರುಗಳೂ, ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಕುಭವೆನ್ನೇ ಕೊಂಡುತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ದರ್ಬಾರನ್ನು ಮಾಡುವದು, ಅತ್ಯಾರೋಹಣ ಮಾಡುವದು, ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಯು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಅನೇಕ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಆಕೆ ಸ್ತ್ರೀವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಶ್ವೇತವಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದಳು.

೧೩. ರಾಣಿಗೆ ಬಡವರ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಯಿತ್ತು. ಒಂದುದಿನ ಆಕೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕೆಲವರು ಬಡವರು ಗುಂಪುಕೂಡಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಡಗಟ್ಟಿದರು. ಅದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಿ ಅವರು ತುಂಬಾ ಛಳಿಯಿಂದ ಬಾಧೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ವಶ್ಯದಾನ

ವನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದರೆಂದು ರಾಣಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಅವರಲ್ಲರಿಗೂ, ಟೋಪಿ, ಅಂಗಿ, ಗೊಂಗಡಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಡಿಸಿದಳು.

೧೯. ಮಧ್ಯಹಿಂದೂಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಬಂದಿಪೋಟು ಸೈನ್ಯದವರ ಸ್ವಾಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ, ಆಗಿನ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ದೊರೆಯುವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ದೊರೆತನದವರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರವೀಣರಾದ ಸೇನಾನಾಯಕರನ್ನು ಕರಿಸಿ, ರಾಜ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಇತರ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು, ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರಿಸಿಕೊಂಡು, ಇತರ ಭೂಪತಿಗಳ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಅವರ ವಶವಾಡಿ ಆ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವದಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧ ಕಲಾವಿಶಾರದನಾದ ಸರ್ ಹ್ಯೂರೋಜ್ ದೊರೆಯವರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಸರ್ವಸೇನಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು.

೨೦. ೧೮೫೭ ನೇ ಸಂವತ್ಸರದ ಡಿಸೆಂಬರು ೧೭ ನೇ ತಾರೀಖು ಸರ್ ಹ್ಯೂರೋಜ್ ದೊರೆಯವರು ಸೇನಾನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇನೆಗಳು ನಡೆಯುವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಸರ್ ಹ್ಯೂರೋಜ್ ದೊರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಸಂಗ್ರಾಮ ಕಾಶಲದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಕೊಂಡಾಡುವಂತೆ ಬಂದಿಪೋಟು ಸೈನ್ಯಗಳ ವಾಲಾದ ಭೂಮಿಗಳು ಅನೇಕಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ರೈಸೀಸೀಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮೈಲಿಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಳಿಸಿದರು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿಂದ

ಧ್ಯಾನಸೀಯ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತ (ಆಚಾರನೇ ಮಾರ್ಚ್ ೨೦ ನೇ ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಸೀ ಸರಹದ್ದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಪುರ ರಚನೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಆಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು.

೨೧. ಆಗ ಕೌರ್ಯರಾಶಿಯಾದ ರಾಣಿಯು ಆಗ್ರಹಿಸಿ ಇನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಯಾಗಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹವನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ನಭೇಖಾವಿನ ಸಂಗಡ ರಣವನ್ನು ನಡಿಸಿದಾಗ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ವಿಶೇಷ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದ ಬಂದಿಪೋಟು ಸೈನ್ಯಗಳು ಜೊತೆಯಾದವು. ರಾಣಿಯ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಕೂರರಾದ ಶಾಕರುಜನಗಳೂ, ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹರಾದ ಪಶಾನರು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದರು ಆ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಣಿಯು ತಾನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತಕ್ಕ ಬಂದೋಬಸ್ತನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಧ್ಯಾನಸೀ ಕೋಟೆಯು ತುಂಬಾ ವಿಶಾಲ ವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಅಭೇದ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬುರುಜುಗಳಿದ್ದವು. ಆ ಕಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ, ನಿರುಪಯೋಗಗಳಾಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು, ರಾಣಿಯು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಬುರುಜುಗಳ ಮೇಲೆ ಏರಿಸಿದಳು. ಒಂದೊಂದು ಫಿರಂಗಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಯುದ್ಧಕಲಾ ನಿಪುಣನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದಳು. ಹೀಗೆ ಆಗ ತನ್ನ ನಿಪುಣತೆಯಿಂದ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧಳಾದಳು.

೨೨. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉಭಯ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧಗಳಾಗಿ ೨೩ ನೇ ತಾರೀಖು ಸಂಕ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದವು. ಆದಿನ ಶತ್ರುಗಳು ಧ್ಯಾನಸೀ ಖಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸವಿಸಾಧ

ಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿನವರ ಅಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವೃಷ್ಟಿಯು ಅವರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಸವಿಂಪಿಸದೆ ಹೋದರು. ಆರಾತ್ರಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷು ಸೈನ್ಯದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸವಿಂಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬುರುಜುಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ಟ್ಟರು ಝಾನ್ಸೀಯಲ್ಲಿನವರೂ, ಆ ರಾತ್ರಿ ಯೆಲ್ಲವೂ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೨೪ ನೆಯ ತಾರೀಖುದಿನ ಸಹಿತ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಸೈನ್ಯಗಳೇ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ೨೫ ನೇ ತಾರೀಖು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಕಿಲ್ಲೆಯ ಮೇಲೆಯೂ, ಪುರದ ಮೇಲೆಯೂ, ಕೌತ ಮುಖ ಬಾಣ ವೃಷ್ಟಿಯು ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಆ ಗೋಳವು ಒಂದು ಬಂದು ಕತ್ತು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಒಡೆದು ನಾಲ್ಕು ಐದು ಜನಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಹತ್ತು ಮಂದಿಯನ್ನು ಗಾಯಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಿನ ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಹಾಡಾ ಕಾರಗಳೇ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಅನ್ನಾಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ತಿರುಗಾಡದೆ ಇದ್ದರು. ಅವರ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಣಿಮು ಅವರಿಗೋಸ್ಕರ ಒಂದು ಅನ್ನ ಸತ್ರವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದಳು. ಆಂಗ್ಲೇಯ ಸೈನ್ಯಗಳಿಂದ ನಾರಾಯಣಾಸ್ತ್ರ ತುಲ್ಕಗಳಾದ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳು ದಿನ ಮುಖವಾಗುವದನ್ನು ಕಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಆಂಗ್ಲೇಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದಳು. ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಎಡಬಿಡದೆ ಮಾರ್ಚಿ ಮೂವತ್ತನೇ ತಾರೀಖಿನವರೆಗೂ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪ್ರತಿವಕ್ಷರಾದ ಆಂಗ್ಲೇಯರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಆನೇಕ ಸೇನಾನಾಯಕರಿ ದ್ವಂದ್ವ ನಡಿಸುವದರಿಂದಲೂ, ಸೈನಿಕರು ಅಡುವರೆಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಇದ್ದು ರಿಂಡಲೂ, ಅವರ ಸೈನ್ಯಗಳು ಚದರದೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಯಿಸುವುದು ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ ಇನ್ನು ರಾಣಿಯ ಸೈನ್ಯವಾದರೋ ಯುದ್ಧ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದಂಥ ಬಂದಿ ಪೋಟರು. ಅವರ ಸಂಗಡ ಸೇರಿದ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದರೂ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲಾರದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆದರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ವಿಶೇಷ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ರಾಣಿಯೇ ಸೇನಾನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿ ನಡಿಸುವುದು ಬಹು ದುರ್ಭಟವೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದದ್ದೇ. ಅದರೂ ಆ ವೀರ ವನಿತೆಯು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೂ, ಶೌರ್ಯ ಸಂಪದದಿಂದಲೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದ ಆಂಗ್ಲೇಯ ಸೇನಾನಾಯಕರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆನೇಕ ದಿನಗಳು ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ನಡಿಸಿ, ಅವರಿಂದ " ಈಕೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ದುರ್ಭಟವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೇ "

೨೩. ಆ ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಘವಯು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹರಡಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿರುವ ಆ ನಾಯಕರನ್ನು ತೊಲಗಿಸುತ್ತಾ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಅರ್ಥಕ ಬಹು ಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಯುದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ, ಅವರನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹ ಪಡಿಸಿ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೀರರಸವು ಉದ್ಭವಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ

ಆಕೆಯು ತುಂಬಾ ಘಾಯ ಪಟ್ಟು ಬದವರಿಗೆ ತನ್ನ ಸಮಾಜ ದಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಆಕೆ ತುಂಬಾ ಘಾಯಪಟ್ಟವರ ಕಡೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಹಸ್ತವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಲಾಗಿ ಆ ಸೈನಿಕರು ಅಧಿಕಾರವೇಶವರವತರಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಉತ್ಸಾಹ ಉಳ್ಳವರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನಗಳು ಜನ್ಮಿಸುವುದರಿಂದಲ್ಲವೇ ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಧೈರ್ಯಚಾತುರ್ಯಗಳು ಉಂಟೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು.

೨೪ ಹೀಗೆ ೩೦ ನೇ ತಾರೀಖಿನವರೆಗೂ, ಯುದ್ಧ ನಡೆದರೂ ಆಂಗ್ಲಿಯಬಲಗಳು ರಾಣಿಯ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಯುಕ್ತ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಅಸ್ತತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಜಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟ ರಲ್ಲಿ ನಾನಾಸಾಹೇಬು ವೇಷ್ಯೆಯ ಸೇನಾನಾಯಕನಾದ ತಾತ್ಕಾ ಟೋವೆ ಎಂಬ ವೀರನು ವಿಶೇಷ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಿತ ರಾಣಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸೈನ್ಯವು ಬಹಳ ದೂರದ್ದಿರವಾಗಲೇ ಆಂಗ್ಲಿಯ ಸೇನಾ ನಾಯಕರು ದೂರದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರದಿಂದ ಕಂಡರು. ಆಗ ಅಗ್ನಿ ದೇವನಿಗೆ ವಾಯುದೇವನು ಸಹಾಯವಾದ ಹಾಗೆ ಈ ರಾಣಿಗೆ ಆ ಸೈನ್ಯವು ಬಂದು ಜೊತೆಯಾದರೆ ನಮ್ಮ ಜಯವು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಕೊಂಡರು. ಸರ್ ಹ್ಯೂರೋಜ್ ದೊರೆಯು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಭಯಪಡದೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯವರ ಸಂಗಡ ಹೋರಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಕೋಟೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಾಲ್ಪೀವಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಳು ಹಿಸಿದನು. ಅವರು ಹೊರಟು ಆಯಾ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರು ತ್ತಿದ್ದ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯಗಳ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡಿ ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧ

ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಸೈನ್ಯಗಳು ತಿರುಗಿ ಬೀಳಲಾರದೆ ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು, ಪಲಾಯಿತವಾದುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೊರತಿದರಿಂದ ಸರ್ ಹ್ಯೂರೋಜ್‌ರವರ ಬಲಗಲು ತುಂಬಾ ಉತ್ಸಾಹ ಉಳ್ಳದ್ದಾದವು. ಅವರಿಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಅಧ್ಯಯನವೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗಿ ಕತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ತಪ್ಪವಾದ ವರ್ಷವನ್ನು ಸುರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು

೨೫. ಏಪ್ರಿಲ್ ೨ ನೇ ತಾರೀಖಿನ ವರೆಗೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ತಾವು ಪುರವ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಹೋದದಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಚಿಂತಿಸಿ ಸರ್ ಹ್ಯೂರೋಜ್‌ದೊರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಪ್ರವೀಣತೆಯಿಂದ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಕಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿಯಲು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಆತನು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಬಲಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ಅವರು ತುಂಬಾ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕತ್ತುಪಕ್ಕದಿಂದ ಬರುವ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಗ್ರಾಮದ್ವಾರದಿಂದಲೂ, ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯಿಂದಲೂ, ಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಪರಾಭವವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಣಿಯ ಸೈನಿಕರು ತುಂಬಾ ನಿರುತ್ಸಾಹರಾದರು. ಆದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಉಳಿದವರಿಗೆ ರಾಣಿಯು ತನ್ನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಕೌರ್ಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ೩ ನೇ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ತಮ್ಮನ್ನು ಎದುರಿಸುವದಿಲ್ಲದೆ ಹೂಣಬಲಗಳು ಪುರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದವು. ೪ ನೇ ತಾರೀಖು ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ಸ್ವಾಧೀನವೇ ಆಯಿತು.

౨౬. తాను ఇప్పు దినగళా మాడిద క్రమేయు వ్యర్థవాగి హోగి శత్రుగళా తన్న నగరవన్ను ఆక్రమి సువదన్ను కండు రాణియు తుంబ విజారపట్టళా. ఆ దర ఆకేయు అష్టాదరూ ధ్యోయవన్ను బిడదే కర్తవ్య వన్ను ఆలోఱిసి జయోత్సాహిగళాద శత్రుగళా ఇన్ను తన్న కిల్లయన్ను ఆక్రమిసి తన్నన్ను ఒంధిసువరండు తిళిదు ఆకేయు ఱేగూదరూ రణరంగదల్లి వ్రాణవన్ను బిడబేకేండు నిక్షయిసిదళా.

ఆగ ఆకే పురాపవేషదిండు హోరగే హోరదలు నిక్షయిసి తన్న దత్తు పుత్రనల్లి అధిక ప్రితియుళ్ళవళా ద్దరిండు ఆ హుడుగను తన్న బిన్నిగే కట్టికొండు ఆస్థా రోఱణవన్ను మాడి నాల్కనఱ తారిఱిన రాత్రి స్వల్ప స్యేన్యసహితళాగి అంగ్లయ స్యేన్యగళ సంగడ ఱోఱాత్త అదన్ను ఁవాయదిండు దాటికొండు కాల్పిఱాగ్గావగి హోఱళా

౨౭. రాణియు తన్న స్యేన్యదిండు కాల్పిఱాగ్గావ గి హోఱ సంగతియన్ను కేళి సర్ హ్మరొఱిజ్ దోరయవరు సబేదాక్షయవగ్గరాదరు. ఆతను ఆపకేక్కి సున్నునిరదే ఒబ్బ సేనానాయకనన్ను స్వల్ప సేనాసహితవగి ఆకేయన్ను బిన్నట్టిలు కళాహిసి దను. ఆదర రాణియు అవరిగే ద్యగ్గొఱకరళాగదే తన్న కుదురేయన్ను అతి త్వరయగి నడిసుత్తలిద్దళా. జన్మ నాదియగి యుద్ధవేంబ మాతన్ను తిళయదే యావగ లూ రాణివాసదల్లి వాసవగిద్ద బ్రాహ్మణ వితంతువు

ವೀರರಿಗೆ ಅಭೇದ್ಯವಾದ ಹೂಣ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿ: ಕೊಂಡು ಹೋದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯವಾದುದಕ್ಕೆ ಯಾರುತಾನೇ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾದೆ ಇರುವರು?

೨೮. ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಆ ರಾತ್ರಿ ಹೊರಟು ತನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಬಂದವರಿಗೆ ದೃಗ್ಗೋಚರಳಾಗದೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಝು೩ಸೀ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸರಹದ್ದಾದ ಭಾಂಠೇರಾ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಇಳಿದು ಕುಮಾರನಿಗೆ ಫಲಾಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಪುನಃ ಅಶ್ವಾರೋಹಣ ಮಾಡಿದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೀಯ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯ ಸಹಿತನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಬಂದನೆಂದು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯಿತು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹದಿನೈದು ಜನ ಶೂರರು ವಿನಾ ಬೇರೆ ಸೈನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆ ಶೂರವನಿತೆಯು ಭಯವಡದೆ ತನ್ನ ಬದ್ಧವನ್ನು ಬರೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಯುದ್ಧಸನ್ನದಳಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಸೈನಿಕರು ಆಕೆಯನ್ನು ಸವಿಾಪಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆಕೆ ತನ್ನ ಯುದ್ಧನೈಪುಣ್ಯದಿಂದ ಆ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಗಾಯಪಡಿಸಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಹೋದಲ್ಲಿಯೇ ಅದೃಶ್ಯವಾದಳು. ಬಹುಸೈನ್ಯ ಸಮೇತವಾಗಿದ್ದ ಆಂಗ್ಲೀಯ ಸೇನಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯಸಹಿತಳಾದ ಬುಬ್ಬಿ ಅಬಲೆಯು ಓಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಎಷ್ಟೋ ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೇ? ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಆ ರಾತ್ರಿ ಆಕೆಯು ಕಾವ್ರೀನಗರದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಸಾಹೇಬನ ಹತ್ತಿರ ಸೇರಿದಳು. ಹೀಗೆ ನಿರಾಹಾರಗಳಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯು ಅಶ್ವಾರೋಹಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ೧೦೮ ವೈಶಿಗಳ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದಳು.

ಇನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ ಆಕೆಯ ಧಾರ್ಮ್ಯವೂ, ಆತ್ಮಾರೋಹಣ ಶಕ್ತಿಯೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅತ್ಯದ್ಭುತವೆಂದು ತೋರದೆ ಇರದು.

೨೯ ರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಕಾಲ್ಪಿಗೆ ಬಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಂವೇ ಎಲಾ ನವಾಬನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಸಹಿತವಾಗಿ ರಾವುಸಾಹೇಬು ಪೇಷ್ವೆಗೆ ಸಹಾಯನಾಡನು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಣಿಯ ಚೌರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದೂ, ರಾವುಸಾಹೇಬು ಪೇಷ್ವೆಯು ತನಗಿರುವ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಸರ್ವಸೇನಾಧಿ ಪತ್ಯನನ್ನೂ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಪಡದೆ ಹೋದನು. ಅದರಿಂದ ರಾಣಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲೆ ನಿರುತ್ತಾ ಹಳಾದಳು.

೩೦. ಸುರಾ ಹ್ಯೂರೋಜ್ ನೋರೆಯವರು ರ್ಝಾನ್ ಸಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಕಾಲ್ಪೀಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯ ಸಮೇತವಾಗಿ ರಾತ್ರೀ ಹಗಲೂ ವ್ಯಯಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕಾಲ್ಪೀಸವಿವಾಪದಲ್ಲನ ಕೂಪೆಯಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪೇಷ್ವೆಯ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಕ್ಷಣವಲ್ಲಿ ಓಡಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಪೇಷ್ವೆ ರ್ಝಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸವಾಬ್ ಮೊದಲಾದವರ ಸಂಗಡ ರಾಣಿಯು ಕಾಲ್ಪಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಸ್ವಂತ ಸೈನ್ಯವಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಪೇಷ್ವೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಪ್ರತಾಪವು ಏನೂ ತಿಳಿಯಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಕಾಲ್ಪಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಸೈನ್ಯದ ಬಂದೂಕಬಸ್ತನ್ನು ಕಾರಿತು ತನ್ನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಪೇಷ್ವೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಆಗ ಆತನು ಲಕ್ಷ್ಮೀ

ಬಾಯಿಯ ತಿಳವನ್ನು ಕಂಡು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಜುಲಾಯಿಯನ್ನೂ, ಸರ್ವಸೈನ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತುಂಬಾ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಸೈನ್ಯದವರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಗ್ಲೀಯ ಸೈನ್ಯಗಳು ಕಾಲ್ಪೀನಗರದ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡವು. ಆಗ ೨೦೦ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯಮುನಾನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆಕೆಯೂ ಕಡಮೇ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ತುಂಬಾ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ 'ಅಸಮಾನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಹೋರಾಟಗಳು ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇವ್ಯವೆ. ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದೈನ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಅದನ್ನು ಕಂಡು ರಾವಣಸಾಹೇಬು ಸೇವ್ಯ ವೊದಲಾದವರು ಅಧಿಕ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರಲಾಗಿ ರಾಣಿಯು ಅವರಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೇ ಕತ್ರಗಳನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರುವ ಕತ್ರಸೈನ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಇತರ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ಪ್ರಲಯಿತರಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ರಾಣಿಯು ಯುದ್ಧದಿಂದ ತೊಲಗಿದಳು.

೩೧. ಹೀಗೆ ಕಾಲ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ಅವಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಈ ಪ್ರಮುಖರೆಲ್ಲರೂ ಗ್ಯಾಲಿಯರು ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗೋವಾಲಪುರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಮುಂದೆ ಮಾರಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಕಾರಿ ತು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಎಷ್ಟು ವಿಚಾರಿಸಿದರೂ ಸೈನ್ಯವು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೋ

ಚದಿತ್ತು. ರಾಣಿಯು ಅವರ ಸಂಗಡ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಆ ಕೆಯು ಆ ಅಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಗ್ವಾಲೇರಿಗೆ ಪೋಗಿ ಸಿಂಧೇ ಯನ್ನು ತಮಗೆ ಜೊತೆಯಾಗಬೇಕೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕಾತನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದಳು.

೩.೧. ಆಕೆ ತಿಳಿಸಿದ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಪೇಷ್ವೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ದಿನದಿನ ಪ್ರಯಾಣವಾಡಿ ೧೮೫೮ ನೇ ಸಂವತ್ಸರ ಮೇ ತಿಂಗಳು ೩೦ ನೆಯ ತಾರೀಖು ಗ್ವಾಲೇರಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಲ್ಲಿರುವ ಮುಂಠರಿಪುರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು. ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಚಾರವಾಡಿ ಸಿಂಧೇಯವರನ್ನು ತಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು

೩.೨. ಆ ವಾರ್ತೆಯು ಸಿಂಧೇಯವರ ಪರ್ವಾರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಾಗಿ ಅದುವರೆಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ವೇದಿಯಿಂದ ಆತನಿಗೆ ವಶವಾದ ಸುರದಾರ್ಲಿರೂ ಪೇಷ್ವೆಗೆ ಸಹಾಯವಾಹೋಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಪ್ರಭುಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜಯಾಜೀರಾವು ಸಿಂಧೇಯವರೂ, ದಿವಾನರಾದ ದಿನಕರರಾಯರೂ, ಅವರ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಠಕ್ಕಿಸದೆ ತುಂಬಾ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ, ಮೂರನೇದಿನ ಪೇಷ್ವೆಯ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ರಾತ್ರಿ ದಿವಾನರವರು ಇಲ್ಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಆಗ ಆತನು ತನಗೆ ಅಧಿಕ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರರಾದ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯೋದಯದವರೆಗೂ, ಮುರಾರಿಗೆ ಈಚೆಗೆ ಎರಡು ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಏಹದುರಪುರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ

ದನು. ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಪೇಪ್ತಯ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಗುಂಡುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಸಿಂಧೇ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪೇಪ್ತಯವರ ಬಂಟಿಣಾದ್ದರಿಂದ ತನಗೆ ಅನುಕೂಲನಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಎದು ಗೊಳ್ಳಲು ಬರುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದರು. ಅದರ ಆ ಬಾಣ ವೃಷ್ಟಿಯು ಅಪ್ಪಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದುದರಿಂದ ಪೇಪ್ತಮೊದಲಾದ ಪು ರಾಷ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಲ್ಲರೂ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಏನೂ ತೋರದಿದ್ದರು. ಅದರ ಅವರು ತಾನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಬಂದೋಬಸ್ತನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, ಕೋಪವಾದದೆ ರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತಕ್ಕ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಯುದ್ಧವ್ರಾರಂಭವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ, ಸಮಾನವಾಗಿ ಹೋರಿ ಕಡೆಗೆ ಸಿಂಧೇ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆನೇ ಜಯವುಂ ಟಾಗುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಣಿಯು ತಾನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆಶ್ಚಿಕರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸಿಂಧೇಯವರ ಘರಂಗಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಮಹಾಘೋರವಾಗಿ ಸಿಂಧೇಸೈನಿಕರು ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಹೋರಲಾಗಿ ತತ್ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಡಲಿಸುವವರಾದರು. ಅದರ ಸಿಂಧೇಯವರ ಪರಾಕ್ರಮವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲು ಆತನೂ ದಿ ವಾನಾ ದಿನಕರರಾಯನೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರ ಪರದಾರರ ಸಂಗ ಡ ತನಗೆ ಸಹಾಯರಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಗ ಕಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಂಗ್ಲೇಯರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ವಿಪುಲ ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾದ ಒಬ್ಬ ತರಣ ನೃಪನನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಉಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಅಖಿಲಿಯು ತನ್ನ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದಳು. ಇದರಿಂದಲೇ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಹೀಗೆ ನುಡಿದಿರುವನು “ಕಿ
 ರಾಣಿ ಧಿಃ ಸತ್ವೇಭವತಿ ಮಹತಾಂ ನೋಪ ಕರಣೈಃ

೩೪. ಸಿಂಧೇಯವರು ಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅತನ ರಾಣಿವಾಸದ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆತ್ಮಸಂ ರಕ್ಷಣೆಗೋಸ್ಕರ ನರವಧವೆಂಬ ಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. *

ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹೊರಟು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋದಮೇಲೆ ಸಿಂಧೇ ಕತ್ರಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದನೆಂದು ಕೇಳಿ ಗಜರಾ ಎಂಬೊ ಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಧರಿಸಿ ರಾಜಭವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಜನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಹೋದ ಮಾರ್ತಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಮೇಲೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು ಆಹಾ : ಸ್ತ್ರೀ ಧೈರ್ಯವು ಅಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲವೇ?

೩೫. ರಾಜನು ಪಲಾಯಿತನಾದ ನಂತರ ಸಕಲ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪೇಷ್ವೆಗೆ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಮ್ಮನಾತ್ರವೂ ಪ್ರಯಾಸವಾಗಿ ಲಿಲ್ಲ. ಪೇಷ್ವೆಯು ಅಮ್ಮನಾತ್ರಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಸಾರ್ವಭೌಮ ನಾದೆನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂತರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾ ರಂಭಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಅದೆಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯನಾಕನ ಹೇತುವೆಂದೂ, ಈ ಡಂಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೈನ್ಯದ ಬಂದೋ ಬಸ್ತನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದನಾಗಿ ಇರತಕ್ಕ ದ್ದೆಂದೂ ಹೇಳಿದಳು. ಆದರೆ ಅವು ಸ್ತ್ರೀವಾಕ್ಯಗಳೆಂದು ಪೇಷ್ವೆಯೂ, ಅತನ ಸೇನಾನಾಯಕನಾದ ತಾತ್ಯಾಟೋ ಪಿಯೂ, ಮನ್ನಿಸದೆ ಮಹೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂತರ್ಪಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಳುಗಿದ್ದರು.

೩೬. ಜೂನ್ ತಿಂಗಳು ೧೬ ನೇ ತಾರೀಖು ಸಂ ಹ್ಯೂರೋಜರವರು ಸೈನ್ಯ ಸಹಿತರಾಗಿ ಬಹದ್ದರು ಪುರವನ್ನು

ಸೇರಿದರು. ಆದರೆ ಭೋಗವಾರಾಧನಾನಾದ ಪೇಷ್ವೆಗೆ ಆ ಸಂಗತಿಯೇ ತಿಳಿಯದೆ ಇತ್ತು. ಅಂಗ್ಲಿಯ ಸೇನಾನಾಯಕರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೂರಾರು ಕೋಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರೆಂದು ಕೇಳಿದರೂ, ಪೇಷ್ವೆಯು ಆ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪುಣ್ಯ ಕೃತ್ಯವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಅಜ್ಜಿ ಪಡೆದ ತಾತ್ಯಾ ಟೋಟಿಯು ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಜಯ ಉಂಟಾಗುವದೆಂಬ ಆಶೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ರಾಣಿಯು ಸಮರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಲಸೆಕ್ಷಿಸಿ ಆತನ ಆಪ್ತನೆಯನ್ನು ಚಿತ್ತವಿಸಿದಳು. ತದನಂತರ ಆಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಇತರ ಸೇನಾನಾಯಕರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿಯಮಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಭಾಗಿಸಿ ತುಂಬಾ ಭದ್ರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧಳಾಗಿ ನಿಂತಳು. ಇತರ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಗಳೂ, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಶಕ್ತ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ರಾಣಿಯು ಗ್ವಾಲೇರು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದೋಬಸ್ತನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿಂತಳು.

೩೨. ೧೩ ನೇ ತಾರೀಖು ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ಸ್ಕಿತ್ ಎಂಬ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಯು ಗ್ವಾಲೇರು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಾಣ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅದು ರಾಣಿಯು ಬಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಸೈನಿಕರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರ ಬಲವನ್ನು ಆದಿನ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಎದುರಿಸಿ ನಿಂತರು. ಎರಡನೆಯ ದಿನವೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಬಳಿ ವಿರೋಧ

ತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆ ಸೈನ್ಯಗಳು ಪರಬಲಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ತಾವೂ ಮೃತವಾಗುತ್ತಾ ಇದ್ದವು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಅಂಗ್ಲೇಯ ಸೇನಾನಾಯಕರು ತುಂಬಾ ಅದ್ಭುತಪಟ್ಟು ಆಕೆಯನ್ನು ಓಡಿಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗಳಿಂದಲೂ ಆಕೆಯ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಾಣ ವರ್ಷವನ್ನು ಸುರಿಸಲಾಗಿ ಆ ಸೈನ್ಯಗಳು ನಿಲ್ಲದೆ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಸೇವಕರು ಕೆಲವರು ವಿನಃ ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದದ್ದರಿಂದಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಇತರ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ಅವಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪಲಾಯಿತರಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೂರರನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು ಹೀಗೆ ಆಕೆ ಬಹಳ ದೂರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಪುರುಷವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ “ ಮುಂದರಿ ” ಎಂಬ ದಾಸಿಯು ಅಂತ್ಯಕೃತ್ಯವು ಆಕೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಆಕೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕೊಂದವರನ್ನು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಳು. ಹೀಗೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅತಿ ತ್ವರೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಒಂದು ಜಲ ಪ್ರವಾಹವು ಅಡ್ಡ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕ ಗಾಯಗಳಿಂದ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಕುದುರೆಯು ಆ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ದಾಟಲಾರದೆ ನಿಂತಿತು? ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಆ ಕಡೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ, ಆ ಕೆಲಸವು ಸಿದ್ಧಿಸದೆ ಹೋಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದವರು ಕೆಲವರು ಆಕೆಯನ್ನು ಸೇರಬರಲು ಆ ಯುವತಿಯು

ತುಂಬಾ ಕೌರ್ಯದಿಂದ ಅವರಲ್ಲನೇಕರನ್ನು ಅಂತಕಪುರಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಅವರು ಬಹಳ ಜನರು, ಈಕೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು ಆಕೆಯ ಹೊಡತಕ್ಕೆ ಹೆದರದೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಆಕೆಯ ಬಲಗಡೆಗೆ ಹೊಡೆದನು. ಬಂಧು ಸಲ್ಲಟ್ಟು ಸಿಂಹದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆಗಜವು ಆಡುವ ಹಾಗೆ ಅಭಟನು ಹಾಕಿದ ಖಡ್ಗ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಆಕೆಯ ತಲೆಯ ಬಲಭಾಗ ವೆಲ್ಲವೂ ಘಾಯವಾಗಿ ರಕ್ತವು ಸ್ರವಹಿಸಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಆಪ್ತಿಕನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಆ ರಾಣಿಯ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಚುಚ್ಚಿದನು. ಪುರುಷವೇಷದಿಂದಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಈಕೆಯು ರಾಣಿಯೆಂದು ಹಗಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೊಬ್ಬ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಯೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತು ಈ ದೆಬ್ಬೆಯಿಂದ ರಾಣಿಯು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಆದರೆ ಆ ವೀರ ಯುವತಿಯು ಅಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ತನ್ನನ್ನು ಅಂಥಸಿ ತಿಗೆ ತಂದ ಆ ಆಪ್ತಿಕನನ್ನು ವರಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು.

೩೮ ಹೀಗೆ ಆಕೆ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಶಕ್ತಿ ಹೀನಳಾದಳು. ಅದುವರೆಗೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವು ದೇಶಮುಖನು ಬಂದು ಪಕ್ಕದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಣಿಯನ್ನು ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಪರ್ಣಕುಟಯೊಳಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಆತನು ತುಂಬಾ ದುಃಖಿಸಿ ರಾಣಿಗೆ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ೧೨೫೮ ನೇ ಸಂವತ್ಸರದ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳು ೧೮ ನೇ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಕೌರ್ಯ ಗ ಉಮಂಡಿತೆಯಾದ ಧೂಂಸೀ ಮಹಾರಾಣೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ

ಯಾಯಿಯು ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸುಖ ವ್ರದವಾದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

ರಾಮಚಂದ್ರರಾವು ದೇಶಮುಖರಾಯನು, ರಾಣಿಯ ಅಜ್ಜಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಆಕೆಯ ಶರೀರವು ಕತ್ತುಗಳ ಕೈಲಿ ಬೀಳದಂತೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

೩೯. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆಂಗ್ಲೀಯ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು, ಸಿಂಧೀಯವರಿಗೆ ಪುನಃ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ತದನಂತರ ಆ ಸೇನಾನಾಯಕರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಂದಿಪೋಟದವರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಯನ್ನೂ ಇತರ ಸೇನಾಧಿ ಪತಿಗಳನ್ನೂ, ಉರುಲು ಹಾಕಿಸಿ ಗರು. ಬಂದೀವಾಲಾ ನವಾಬನು ಕರಣು ಹೊಂದಿ ಕ್ಷಮೆಗೆ ವಾತ್ಸನಾದನು.

೪೦. ಇಂಗ್ಲೀಷುಪ್ರಭುಗಳು ಹೀಗೆ ವಿಜಯರಾಷ್ಟರಿಂದ ಅಧ್ಯವ್ಯವಹಾರ ನಮಗೆ ಸ್ವೀವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಲಾಭವ್ರದವಾದ ಉತ್ತಮ ವಿಕೋಪಿಯಾ ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯವರ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.

೪೧. ರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ದತ್ತುಪುತ್ರನು ತಾಯಿಯ ಅನಂತರ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಈಗ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೮೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಜೀವನವನ್ನು ಪಡೆದು ಸೌಖ್ಯವ್ಯವಹಾರವನ ಹಾಗೆ ಇಂದೋರು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವವನಾದನು.

೪೨. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನವರ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕ ಆಂಗ್ಲೀಯರು ಆಕೆಯ ಕೌರ್ಯದಿಗಳನ್ನು ಅನೇಕರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಡುವವು.

೧. ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯನ್ನೆದುರಿಸಿ ನಿಂತು ಕಾದಿ ಜಯಸಿದ ಸರ. ಪೂರಾಸ' ಬಂದಿರುವುದೇನಂದರೆ—ರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಪರಿಶುದ್ಧ ಚರಿತ್ರಳು. ಆಕೆ ತನ್ನ ಆಶ್ರಿತರಲ್ಲಿಯೂ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಗಾ ಬೆದಾಡ್ಯಗುಣವುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಳು ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ವಿಪತ್ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದಳು. ಇದರಿಂದ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆ ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಭಾವವಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ನಮಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ಹೆಂಗಸಾಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಕಾದಿದವರಲ್ಲ ಅತಿ ಕೂರಳೂ ಘನವಾದ ಸೇನಾಧ್ಯಕ್ಷಿಳೂ ಆಗಿದ್ದಳು.

೨ ಡಾಕ್ಟರ್ ಲೋ ಎಂಬವರು ಬರೆದದ್ದು—“ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಹು ದೃಢನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವಳೂ ಜನಾನುರಾಗವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವಳೂ ಉತ್ತಮ ತೇಜಸ್ವಿನಿಯೂ ಶಕ್ತಕಾದ ಸೇನಾಧ್ಯಕ್ಷಿಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಝಂಸೀರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಳು.”

೩. ಲಾರ್ಡ್ ಮಾರ್ಟಿನ್—ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಇನ್ನೂ ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಬಹು ಸುಂದರಾಂಗಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವುದೆಂಬ ಭಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾನಭಂಗವಾದೀತೇನೋ ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆ ಮಾತ್ರವಿತ್ತು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಉತ್ಸಾಹಶೀಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಶರೀರವು ಸದೃಢವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಆಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಭಟರು ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದರು.

೪. ಎಡ್ವಿಟ್ ಆರ್ನೊಲ್ಡ್—ರಾಜ್ಯ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಡಿಸಲು ಶಕ್ತಿಸಾಲದವಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಾವು ರಾಜ್ಯಪದ ಭ್ರಷ್ಟಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆವೋ, ಅಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನಾಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಲು ಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಥಳೆಂದು ನಮಗೆ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದೃಢವಾಯಿತು.

೫. ಜಸ್ಟಿಸ್ ಮ್ಯಾಕರ್ತಿ—“ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಝಾರ್ಸಿ ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯೊಬ್ಬಳೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವಳು. ಅವಳ ಸಮಾನ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.”

ಶು ದ್ಧಾ ಶು ದ್ಧ ಪ ತ್ರಿ ಕೆ .

ವುಟ	ಸಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೪	೧೨	ಹೋಗಿರಿ	ಹೋಗಿರಿ"
೫	೧೩	ಮನೋರಥ	ಮನೋರಥ
೬	೨೦	ತ್ರಿಪುರಮರ್ದಿನಿ	ತ್ರಿಪುರಮರ್ದಿನಿ
,"	೨೨	ಹೆಜ್ಜೆಯು	ಹೆಜ್ಜೆ
೧೧	೭	ತೋರುವುದಿಲ್ಲ	ತೋರುವುದಿಲ್ಲ
೧೨	೧೮	ಆರ್ಪಿಸು	ಆರ್ಪಿಸು
೧೩	೧೦	ನವಗೆ	ನಮಗೆ
,"	೧೭	ಯೋಚಿಸಿದ್ದೀರೋ	ಯೋಚಿಸಿದ್ದೀರೋ
೧೫	೩	ಮಾಡಿರೆಂದೂ	ಮಾಡಿರೆಂದೂ
,"	೪	ಡಬ್ಬೇಕೆ	(ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ)
೧೬	೧೫	ಆಷ್ಟರಲ್ಲಿ	ಆಷ್ಟರಲ್ಲಿ
೧೭	೧೫	ಮೃತ್ಯು	ಮೃತ್ಯು
೧೮	೨೧	ನೊಬ್ಬನಿಗೊಬ್ಬನಿಗೂ	ನೊಬ್ಬನಿಗೂ
೨೦	೯	ಕಠೋರ	ಕಠೋರ
೨೪	೧೭	ತಿಳಿದನು	ತಿಳಿಸಿದನು
೨೬	೪	ಕಳುಹಿಸಿದರು	ಕಳುಹಿಸಿದನು
೩೦	೧೬	ನಾಶವಾಗುವದಕ್ಕೆ	ನಾಶವಾಗದಕ್ಕೆ
೩೩	೧೬	ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರಿ	ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರಿ
೩೪	೧	ಕನೆಯನ್ನು	ಕನೆಯನ್ನು
,"	೨	ಕಾಲರ್ಮ	ಕಾಲರ್ಮ

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೩೮	೯	ವಿಷಯವ	ವಿಷವ
೩೯	೯	ಮರವನ್ನು	ಮರವನ್ನಾಗಿ
೪೧	೨	ತಂದೆಯರವ	ತಂದೆಯವರ
೪೬	೭	ಒಡಿಸಿ ತನ	ಓಡಿಸಿ ತನ್ನ ಆ
೪೭	೨	ಸ್ನಾನವನ್ನು	ಸ್ನಾನವನ್ನು
೪೮	೨೧	ಬಿರುದಗರುಳ್ಳ	ಬಿರುದುಗರುಳ್ಳ
೫೯	೫	ಕೃಷ್ಣರಾವು	ಕೃಷ್ಣರಾವು
೬೨	೯	ಗುಣಗುಣ	ಗುಣ
೬೪	೨೨	ವಹಿಸಲು	ವಹಿಸು
೬೭	೧	ನನಗ	ನಗ
೭೦	೨೨	ಕೊಡುವೆನೆಂದು	ಕೊಡು' ಎಂದು
೭೨	೨೦	ಕಾಶಲ	ಕಾಶಲ
೭೩	೧	ಗಟ್ಟ	ಗಟ್ಟನ್ನು
೭೫	೧೯	ರಾಘವಯು	ರಾಘವಯು
”	೨೧	ಅಳೇಕ	ಅನೇಕ
೭೯	೨೨	ನಗರರಲ್ಲಿ	ನಗರದಲ್ಲಿ
೮೦	೮	ಚೌಧ್ಯ	ಶೌರ್ಯ

ಎ. ಸೂ.—ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅಚ್ಚಿನ ಸ್ವಲಿತಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದು ವಾಚಕರು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತೆ.

